DRIEPAS

Verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo

Jaargang 27 nr.2 juli 2010

In dit nummer:

Pioniers der geschiedenis van de Liemers: A. Tinneveld

In gesprek met: Fam. Spaan

Retake Arnhem Bridge

Bouwhof de Nieuweling

Op zoek naar het verdronken dorp Leuven

www.hkdgl.nl

www.smic.nl

Inhoudsopgave

In dit nummer:

Inhoudsopgave 2

Bij de voorpagina 2

Voorwoord 3

Colofon 3

Op zoek naar het verdronken dorp Leuven 4

Retake Arnhem Bridge 6
Dit artikel is een bewerking uit het boek "Retake Arnhem Bridge".

Bouwhof de Nieuweling te Groessen 11

Pioniers der geschiedenis van de Liemers 20
In dit nummer aandacht voor Arnold (Nol) Tinneveld, onderwijzer, gemeenteraadslid en heemkundige (1907-1977).

Jaarprogramma 23

In gesprek met: 24
65 jaar na de bevrijding: oorlogsherinneringen van de familie Spaan.

Verenigingsnieuws 29

Even voorstellen 32
Avondvierdaagse Duiven

Bij de voorpagina

In dit nummer aandacht voor het verdronken dorp Leuven. Een artikel van de hand van Erik Laurentzen die zich al lange tijd bezig houdt met de geschiedenis van het dorp Leuven. Tijdens de struintocht "Op zoek naar het verdronken dorp Leuven" op 29 mei jl. wist hij op boeiende wijze te vertellen over dit gebied. En met diverse kaarten verduidelijkte hij hoe de dijken en de waterwegen vroeger gelopen hebben. Zie hiervoor het artikel verderop in de deze Driepas.

Bij de grote dijkdoorbraak van 5 februari 1799, waarbij de Jezuïtenwaai is ontstaan, is ongeveer 200 meter dijk weggeslagen. Na deze doorbraak is er eerst een tijdelijke dijk om de Jezuïtenwaai aangelegd, later gevolgd door een "nieuwe dijk". In deze "nieuwe dijk" bevindt zich het hiernaast op de foto afgebeelde afwateringssluisje.

www.snic.nl

Voorwoord

Geachte leden, abonnees,

Het bestuur en de redactie verwachten dat u met dit extra dikke zomernummer het nodige leesplezier zult beleven over de geschiedenis van de gemeente Duiven. Ons streven is om zoveel mogelijk artikelen volledig te plaatsen en dat levert in dit geval wat extra pagina's op. Ook proberen we een breed assortiment te brengen zodat er voor iedereen wel iets interessants te lezen valt. In het kader van 65 jaar bevrijding hebben we twee artikelen opgenomen. Van onze oudvoorzitter Bob Gerritsen een gedeelte uit het boek "Retake Arnhem Bridge" over een kant van de oorlog die weinig beschreven is. Ook een interview met de broers Spaan over hun beleving van de oorlog in Duiven en de evacuatie naar de Achterhoek. Verder een uitgebreid artikel van Frans Staring over de Nieuweling en zijn voormalige bewoners naar aanleiding van de eindelijk aangevangen restauratie van dit pand.

In aansluiting op onze struintocht zijn nog een aantal zaken op papier gezet over het verdronken dorp Leuven en een kaartje met daarop aangegeven de vroegere bewoning. Voor de foto's van onze struintocht kunt u terecht op onze website.

Felicitaties zijn er voor twee van onze schrijvers. Allereerst voor de promotie van Jan Smit aan de universiteit van Wageningen en dan de toekenning van de Burgemeester Lichtenberg Prijs aan Dick Jonker, waarvan ook enkele foto's op de website staan.

Was het begin van 2010 met meer dan 800 bezoekers op onze site in de maand januari een aardige verrassing die aanzette tot een verdere uitbreiding van onze site www.hkdgl.nl, dan kunnen we nu al vermelden dat we in mei de grens van 1600 bezoekers per maand zijn gepasseerd. Een snelle plaatsing van de kaarten en foto's van onze activiteiten door de werkgroep Beeld en Geluid heeft de nodige extra bezoekers opgeleverd. Onze website zal vernieuwd zijn bij verschijning van deze Driepas zodat we nog sneller kunnen reageren met foto's, verslagen en nieuwtjes van de Historische Kring Duiven Groessen Loo.

Wij wensen u veel leesplezier.

G. van Hunen

Voorzitter.

Colofon

Driepas is een uitgave van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo en verschijnt drie a vier maal per jaar.

Losse nummers € 2,50.

Driepas is een begrip uit de bouwkunst: drie elkaar snijdende cirkels die samen een driehoek vormen, veelvuldig toegepast in gotische kerkvensters. In profane zin gebruikt als symbool voor de samenwerking van de kerkdorpen Duiven, Groessen en 't Loo

Redactieadres:
redactie@hkdgl.nl of
Eilandplein 302
6922 ER Duiven
Redactie:
C.M.J.M. van den Brink
F. Boekhorst
H. Degen
T. Kooy

Bestuur:
bestuur@hkdgl.nl
Voorzitter:
G.H. van Hunen (0316-52 73 66)
Secretaris:
C.M.J.M. van de Brink (0316-26 53 92)
Penningmeester:
T. Kooy (0316 -26 70 99)
Rabobank 315407484
Postbank 4923697
Public Relations:
G.H. van Hunen
Lid:
Edith de Geest

Secretariaat:
secretariaat@hkdgl.nl of
Eilandplein 302
6922 ER Duiven

Oplage: 325 stuks

Het lidmaatschap van de Historische Kring kost €13,00 per jaar; het partner- of gezinslidmaatschap € 5,20 extra per jaar. Een abonnement op alleen de Driepas kost € 6,50 per jaar. Leden en abonnees buiten de gemeenten Duiven, Zevenaar en Westervoort betalen € 3,50 als bijdrage in de verzend- en portokosten.
Opzeggen van lidmaatschap of abonnement uitsluitend schriftelijk voor 1 december van het lopende jaar.

Uit de uitgave mag niets worden overgenomen zonder schriftelijke toestemming vooraf en zonder bronvermelding.

WWW.SIGTIC.NL

Op zoek naar het verdronken dorp Leuven

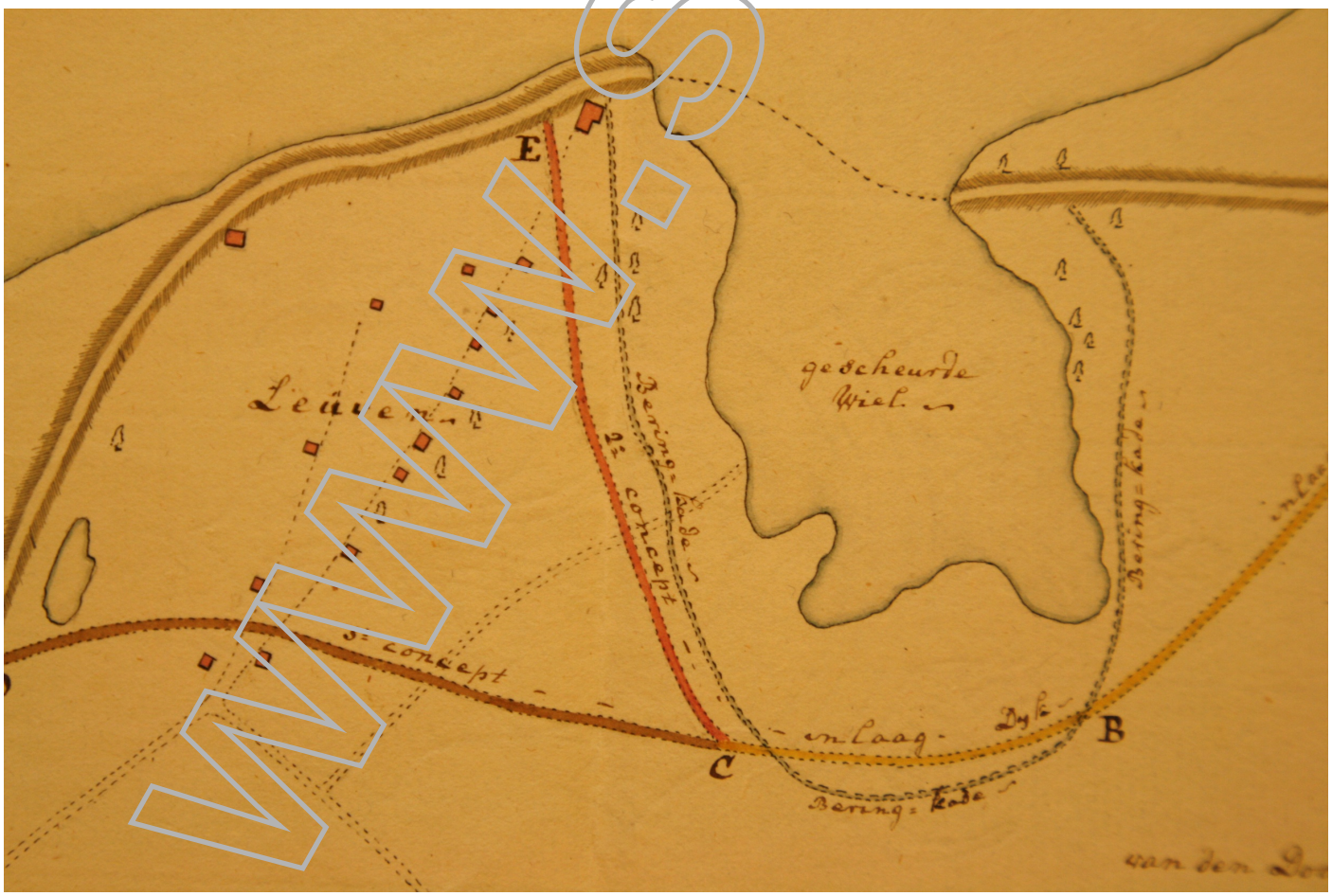
Al ruim 20 jaar is één van mijn passies archeologie en cultuurhistorische landschapselementen. In die 20 jaar heb ik al heel wat opgravingen, ontdekkingen en de bijhorende randverschijnselen meegemaakt. Een leuke anekdote is dat ik tijdens een noodopgraving van 3 skeletten van Merovingische soldaten (8e eeuw na Chr.) deze uiteindelijk in de kofferbak van mijn auto vervoerd heb. Tijdens die autorit kom je natuurlijk politie tegen, maar gelukkig ben ik toentertijd niet aangehouden. Dan had ik toch heel wat uit te leggen vermoed ik…..
Tijdens recentelijk archiefonderzoek in Düsseldorf en in Arnhem kwam ik "toevallig" een kaart tegen van de omgeving Loo en Groessen. Op die kaart staat duidelijk een dijkdoorbraakkolk en een buurtschap ingetekend.

Voor mij was op dat moment het dorpje Leuven onbekend maar zeker niet onbemind. En zo begon mijn speurtocht naar het verdwenen dorp Leuven. Al rond 788 wordt Leuven in de boeken vernoemd als "Loffna". Waarschijnlijk betekent de naam hutten of houten woningen. In die tijd bestonden namelijk de bouwmaterialen grotendeels uit hout, leem, stro en riet. Het buurtschap bestond, zoals ook duidelijk op de kaart is te zien, uit een langgerekte straat van ongeveer 350 meter lengte. Aan deze straat, die tot de Oude Rijn liep, waren 15 huizen gebouwd. Rond 1700 was Leuven groter dan Groessen, alleen toen sloeg het noodlot toe…..

Sfeerimpressie van het noodlot. "De Waterwolf" verslindt het buurtschap Leuven.

Op 18 december 1753 om 3 uur 's nachts brak de dijk bij de Waay te Leuven door, waarbij 3 huizen in een puinhoop veranderden. Meer dan drie maanden bleef het water naar binnen stromen. Tot aan Steenderen raakte alles overstroomd. Na het dichten van de dijk brak ze echter in de nacht van 12 op 13 februari 1757 weer door. Eén huis is toen door de watergolf verwoest. Maar in 1799 kwam voor het dorpje de genadeklap.

Detailkaart met het dorpje Leuven en een dijkdoorbraak ingetekend.

WWW.STICHTING.NL

Door een ijsdam nabij Candia bleef het water maar stijgen en in de nacht van 4 op 5 februari 1799 brak, over een afstand van 200 meter, weer de dijk door. Dertig huizen stortten volledig in. Tijdens het dichten van dat enorme gat kwamen de twaalf overgebleven woningen noodgedwongen buitendijks te staan. Door het grote overstromingsgevaar kregen de bewoners de opdracht te verhuizen, en daarmee was het lot van het buurtschap definitief bezegeld.

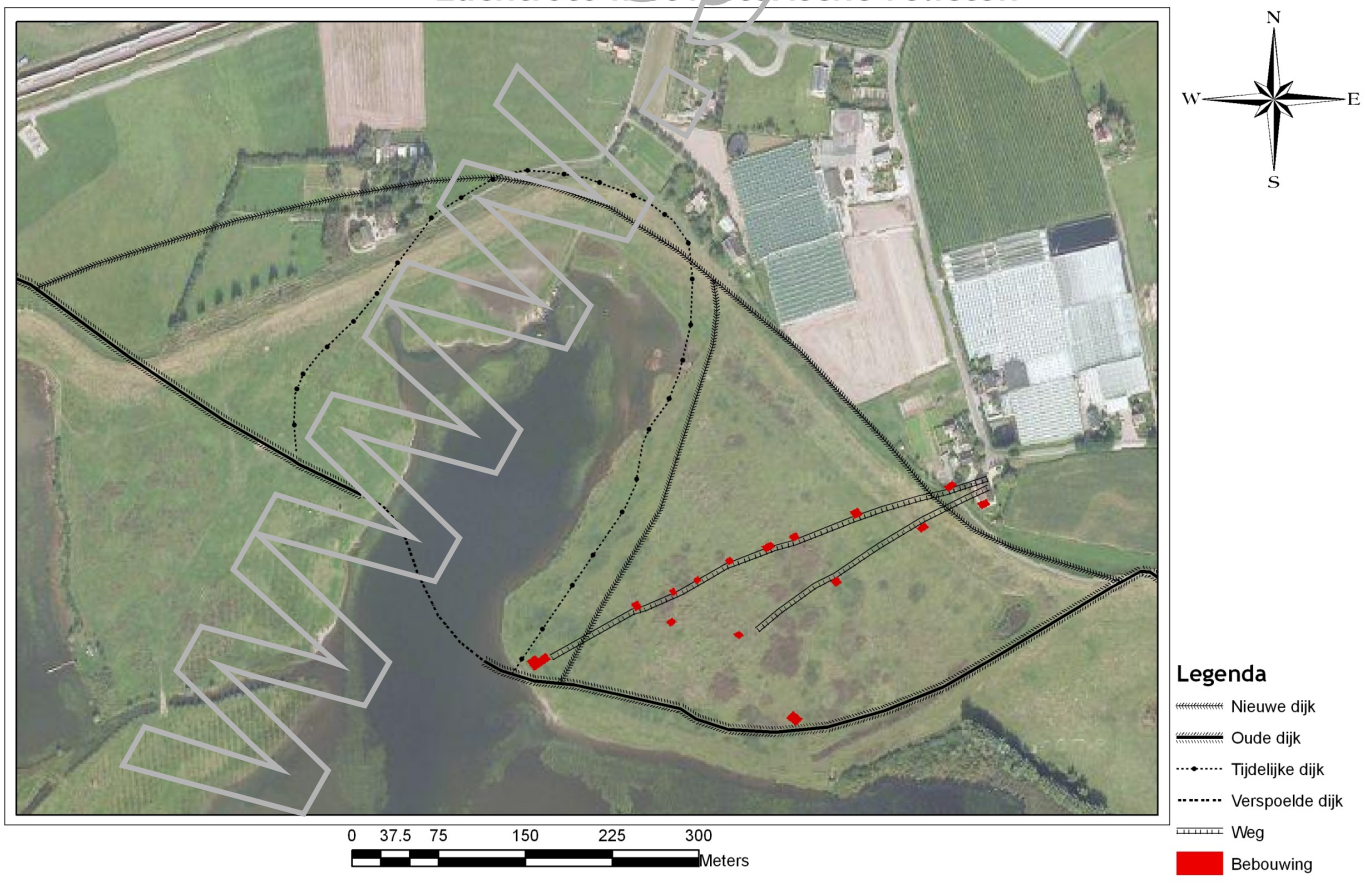
Namen als Leuvenseweg, Leuvensedijk, Leuvensestraat en Leuvenseveld herinneren nog aan het buurtschap. Als men echter gericht naar de cultuurhistorische landschapselementen ter plaatse gaat kijken, dan valt er nog wel wat te ontdekken. Zo zijn de oude wegpatronen, funderingsresten en oude dijklopen nog te herkennen. Op de foto heb ik wat relicten ingetekend.

Misschien is het de moeite waard om een keer te struinen ter plaatse, en samen op zoek te gaan naar deze historische relicten. Dan kan ik jullie nog veel meer vertellen over het verdronken dorp en de ontreddering die zich er heeft afgespeeld: *de stroming nabij het huis van waardsman Balthus Caeltjens was daar zo sterk dat niemand op het ontstane eiland durfde te komen waarop de familie zich toen bevond. Twee dagen en drie nachten heeft het gezin bestaande uit vijf personen in barre koude op dit eiland doorgebracht. Voordat zij uit deze netelige positie werden bevrijd….*
Of ga in gedachten mee terug in de tijd: *het was toentertijd namelijk een geheimzinnig oord. Volgens de overlevering doen zich hier verschijningen voor van dwaallichten. Deze lichtjes zijn zieltjes van gestorven ongedoopte kinderen. Door te huppelen boven het water proberen ze de aandacht te trekken van de sterveling. Op een avond ontwaarde een Groessenaar een dansend vlammetje boven de dijkdoorbraakkolk. Bij de waterkant gekomen nam hij met de hand wat water en sprenkelde dat over het lichtje. Als bij toverslag verschenen duizenden vlammetjes, die in koor riepen: "doop ons, doop ons". Daarop zou hij vele kinderzielen hebben gedoopt en zo de weg hebben geopend naar de eeuwige zaligheid.*
Of wat dacht je van de stem des doods…. *"Woar is de man? De tied is er"..*

E. Laurentzen, Huissen (TamTam juli-augustus 2008)

www.smlcon.nl

Luchtfoto met historische relicten

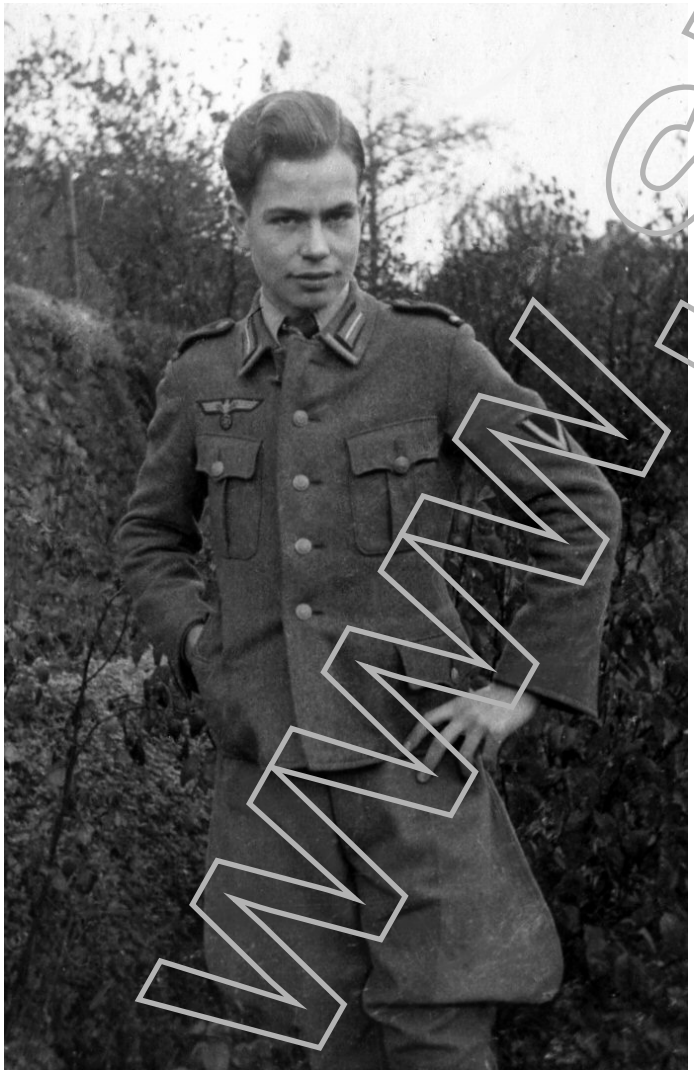

Retake Arnhem Bridge

Dit boek handelt over de Kampfgruppe Knaust in de gevechten oostelijk van de Rijnbrug tijdens de slag om Arnhem in september 1944. Na de herovering van de Rijnbrug kreeg majoor Knaust de opdracht om de geallieerden, die bij Nijmegen de Waalbrug hadden veroverd, te stoppen.

Een Kampfgruppe is een ad hoc gevechtsgroep die kan worden samengesteld uit verschillende legeronderdelen, meestal onder leiding van een officier. In september 1944 toen op de 17de de Britse luchtlandingstroepen westelijk van Arnhem landden, kreeg majoor Hans-Peter Knaust een telefoontje van de commanderende generaal in Wehrkreis VI dat er Britse troepen ten westen van Arnhem waren geland. Hij kreeg de orders om zijn eenheid direct in paraatheid te brengen en naar Arnhem te vertrekken.

Zijn eenheid, het Panzergrenadier- Ausbildungs Batallion 64, was in Bocholt in Wehrkreis VI gelegerd. Deze eenheid bestond uit 4 Panzergrenadier compagnieën en hieraan werd een tank compagnie toegevoegd. Deze tank compagnie, Panzer-Ersatz- und Ausbildungs-Abteilung 11 onder bevel van luitenant Wilhelm Mielke, was gelegerd in Bieleveld. Op de 17de september begon men direct de tanks op treinwagons te laden. Deze werden naar Zevenaar gebracht aangezien hier een platform was waarop de tanks konden worden uitgeladen. Op 18 september werden de tanks in Zevenaar uitgeladen en reden naar Duiven waar ze werden samengevoegd met de infanteristen van de Kampfgruppe Knaust.
Karl-Heinz Kracht was ingedeeld als schutter/lader bij deze tank compagnie. Hij had voor kerstmis in het begin van de oorlog een camera van zijn ouders gekregen. Omdat hij tijdens zijn opleiding van zijn mede cursisten en de officieren foto's maakte, die gretig aftrek vonden, had hij toestemming gekregen om het toestel bij zich te houden. Karl-Heinz Krachts eerste indruk was:

Karl-Heinz Kracht

Ik vertrok vanuit Bielefeld in dezelfde tank waarin ik mijn opleiding had genoten. Op de 18de september hebben we onze tanks in Zevenaar uitgeladen en zijn naar Duiven gereden. Hier werden we samengevoegd met de Kampfgruppe Knaust. Majoor Knaust was een officier die in Rusland zijn been had verloren. Vanuit Duiven zijn we richting Arnhem vertrokken. We staken de brug over de IJssel bij Westervoort over en trokken langs de Rijn op en kwamen vanuit oostelijke richting Arnhem binnen. Ik was schutter/lader en zat aan de voeten van de commandant. Ik wist nooit waar de reis naar toe ging. De enige mogelijkheid om uit de tank te komen was wanneer we ergens stopten en positie innamen. Meestal nam ik dan wat foto's.

In Duiven was Bertus Boss hoofd van de luchtbewakingsdienst en hij had op de morgen van de 17de september een gesprek met de Ortskommandant van Zevenaar over een neergestorte V I. Deze was niet geëxplodeerd. Rond het middaguur werden zware explosies gehoord uit de richting van Arnhem en in de buurt van Loo. De Ortskommandant kreeg erg veel haast en was snel verdwenen. De explosies kwamen van het voorafgaande bombardement aan de landing op Arnhem. Tegen drieën kwam een Duitse Kübelwagen vol kogelgaten en besmeurd met bloed in Duiven aan. De Duitsers waren erg zenuwachtig en vertelden dat de Tommy’s al in Heelsum waren. Boss had een bekende in Heelsum wonen en hij heeft direct gebeld om informatie te krijgen. Hij vertelde hem dat de Britse troepen al op zijn boerderij waren.

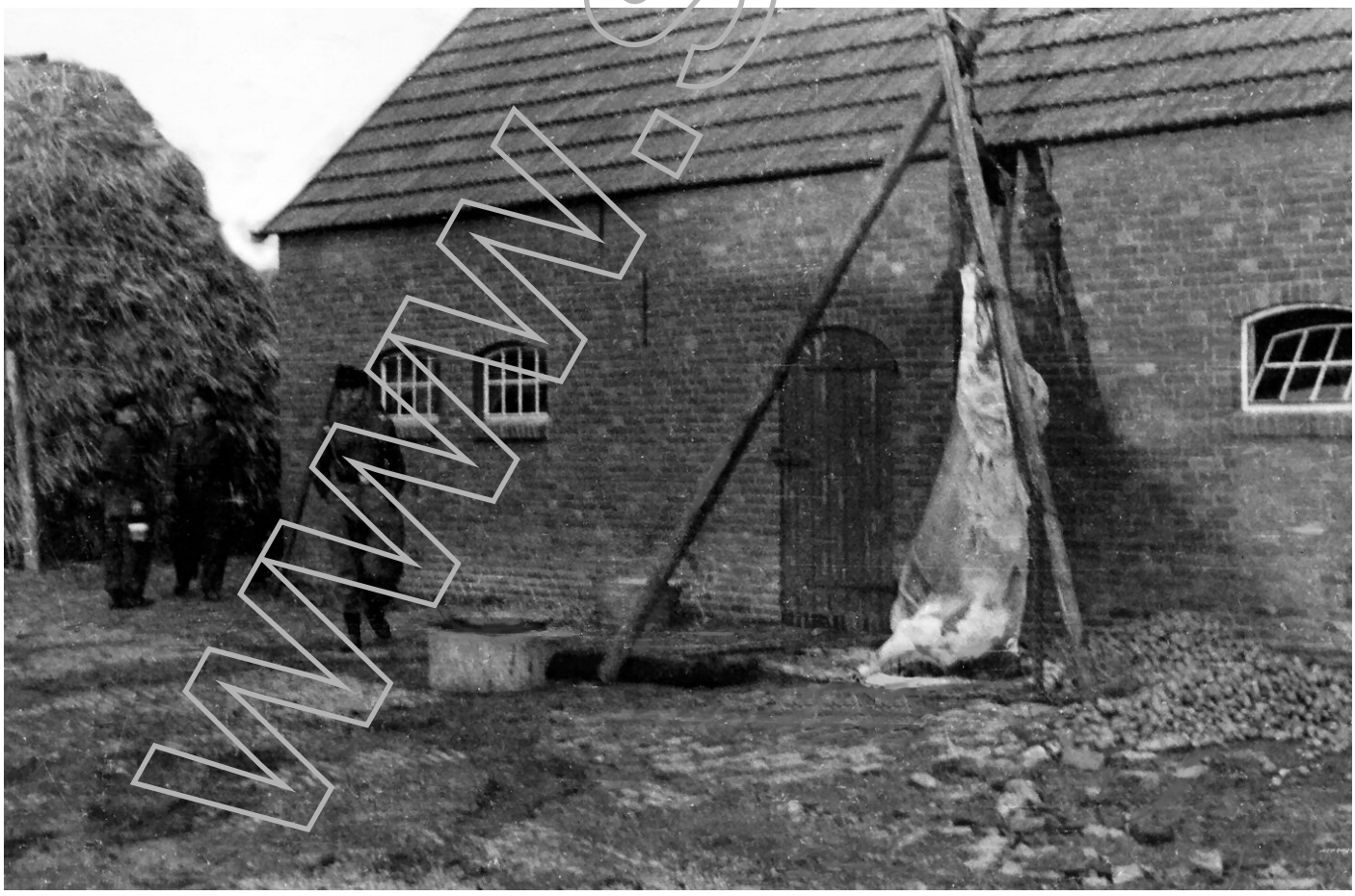
Rond het middaguur op de 18de september bevonden de infanterie en de tanks van luitenant Mielke zich ten oosten van de tramremise en de Camiz melkfabriek op de Westervoortsedijk in Arnhem. De aanval ging via de Westervoortsedijk en langs de Nieuwe Kade richting Rijnbrug. Het doel was om eerst het oostelijk en daarna het westelijk deel van

www.scan.nl

de Ooststraat te veroveren. De huizen aan deze weg werden verdedigd door mannen van A compagnie van het 2de parachutisten bataljon, die onder bevel stond van luitenant A.J. McDermot. De gevechten waren rond dit gebied zeer heftig en majoor Knaust schreef hierover:
We kwamen bij een tramremise en een melkfabriek aan die door de Britten waren bezet. Het gehele gebied lag bezaaid met lichamen van gesneuvelde SS soldaten. Deze waren gesneuveld in de heftige gevechten van de vorige nacht. De gevechten gingen continue door en aan het eind van de eerste dag van onze inzet had ik al drie compagnie commandanten verloren. Dit was een zware slag.

In het begin van de avond op de 17de september en gedurende de nacht erop kwamen de verschillende compagnieën van het 2de parachutisten bataljon, plus C compagnie van het 3de parachutisten bataljon, enige antitank kannonnen en genisten van het 1st Parachute Squadron Royal Engineers bij de Rijnbrug aan en namen hun posities in. Westelijk van de brug waren hoofdzakelijk de compagnieën van het 2de parachutisten bataljon gesitueerd en aan de oostelijke kant de genisten en C compagnie van het 3de bataljon. Kapitein E. McKay van het 1st Parachute Squadron Royal Engineers, samen met C compagnie kreeg de opdracht om de Van Limburg Stirum school en de gebouwen ten noorden daarvan te verdedigen. De aanvallen van de Duitsers waren zo heftig dat de Britten de noordelijke gebouwen moesten opgeven. Nu hadden de mannen in de Van Limburg Stirum school alle verdiepingen van het gebouw voor de verdediging gereed gemaakt.
In de morgen van de 18de was het tamelijk rustig in de Van Limburg Stirumschool. Kapitein McKay reorganiseerde zijn verdediging en de mannen herlaadden hun magazijnen en controleerden de hoeveelheid munitie die ze nog hadden. De hoeveelheid eten begon wat zorgelijk te worden en één van de mannen stelde voor om de Duitse halfrups, die bij een vorige aanval was uitgeschakeld leeg te halen. Hij had namelijk gezien dat het een voertuig was met voorraden en munitie. Kapitein McKay beschrijft deze actie:
Toen het begon te schemeren en wij naar de halfrups wilden gaan, begonnen de Duitsers, die dit zagen gebeuren vanuit het huis ten noorden van ons, ons heftig te beschieten. Tevens vuurden ze mortiergranaten in de kamers aan de noordzijde van de school, zodat we deze niet meer konden gebruiken. De Duitsers kwamen met een vlammenwerper aan en de halfrups begon hevig te branden. Weg was de voedselvoorraad en munitie. De bemanning van de

Op de boerderij van Roelofs aan de Engsestraat werd door Stabsfeldwebel Rinker het eten voorbereid om naar de gevechtstroepen te worden gebracht.

www.stichtingdriel.nl

kwaad was al geschied.
Tegen drie uur in de ochtend begonnen Duitse troepen zich te verzamelen bij het gebouw voor de volgende aanval. Ze waren zich echter er niet bewust dat het gebouw nog steeds bezet was met Britse soldaten. De genisten en de mannen van C compagnie bevonden zich op de eerste verdieping. Op commando wierpen ze tegelijk handgranaten in de groep Duitsers gevolgd door een kwartier lang hevig mitrailleurvuur.
Martin Busch was een infanterist in de Kampfgruppe Knaust en herinnert zich het moment dat hij bij de school aankwam:
We stopten ongeveer 200 meter vanaf de school die bezet was met Britten. Omdat er zo heftig geschoten werd vanuit de school bleven wij de gehele nacht in een huis tegenover de school. Op het moment dat het vuren minder werd kregen van de sergeant de opdracht om uit te vinden wat de situatie was. We waren op ongeveer 100 meter genaderd toen we onder zwaar vuur kwamen te liggen. We leden zware verliezen. Ik bevond mij in de achterhoede en we trokken ons ijlings terug in het huis waar we vandaan kwamen. Onze commandant vroeg versterking van tanks en even later arriveerden deze. Ze begonnen te schieten op alles wat bewoog in de buurt van de school. Helaas waren dat onze eigen troepen. Ik was hier nogal van geschrokken en ben op de tank klommen en heb met mijn geweer op het luik in de toren geslagen. De mannen in de tank hebben dit helaas niet gehoord.

In Duiven woonde de 12 jarige jongen G Peters op de hoek van de Engsestraat en de Rijksweg en hij herinnert zich nog goed dat de Duitsers en aankwamen:
Op 17 september waren er geen Duitsers aanwezig in Duiven. De volgende morgen, de 18de, kwamen de Duitsers en vorderde ons huis. Dit waren niet de mensen van de tanks maar infanterie. Tegen de middag vertrokken ze weer. Tevens bevonden zich Duitse troepen op het erf bij Boss. Tegen de middag kwamen er tanks en deze kwamen op de Eng te staan. Vanaf de Rijksweg tot aan het eind van de Eng bij Veldman. Het waren ongeveer 16 tanks. Later in de middag vertrokken een aantal tanks in de richting van Arnhem. Tegen de avond kwamen er ook weer een aantal terug. Deze brachten gesneuvelde Duitse soldaten mee en de gesneuvelden werden op het erf van de boerderij van Kemper gelegd. Er werd een zeil overheen gelegd. De volgende dag werden de gesneuvelden op een platte wagen gelegd en naar de bongerd van Huet, naast café Halfwege, gebracht. Deze wagen hadden de Duitsers gevorderd en Jan Willemsen, de knecht, moest deze rijden.
De Duitsers brachten o.a. een jeep mee vanuit Arnhem. Deze werd gebruikt om eten en ander voorraden naar de troepen in Arnhem te brengen. Ik vond dit voertuig natuurlijk heel bijzonder want zoiets had ik nog nooit gezien. Veel tanks die terug uit Arnhem kwamen waren beschadigd en gingen naar de maalderij aan de Rijksweg. In de maalderij (nu Ter Heerd) was een reparatie werkplaats voor de tanks.
De tanks hadden een periscoop waardoor de chauffeur moest kijken bij het rijden. Deze werden door de Engelse altijd als eerste beschoten en in de hoek van de Maalderij lag een stapel van deze kapotte periscopen. De Duitsers vervingen deze direct en de kapotte werden ook weer gerepareerd.

Het zal donderdag of vrijdag geweest zijn dat een tank die vol gepakt was met munitie vanuit de Eng de Rijksweg op reed en rechtdoor de sloot in reed. De tank zat zo vast dat hij er niet uit te krijgen was. Niemand had het lef om in deze tank te gaan omdat men waarschijnlijk bang was dat de munitie zou kunnen ontploffen. Er kwam een soort bergingstank die probeerde hem eruit te trekken maar dit lukte niet. Toen er nog een tank bij kwam lukte het uiteindelijk om de tank uit de sloot te trekken.

De volgende dagen werden de aanvallen op de gebouwen rondom de brug steeds heftiger. In de avond van de 19de arriveerde twee Tiger I tanks bij de brug. Deze tanks behoorden bij Panzer-Ersatz- und Ausbildungs-Abteilung 500 onder bevel van Kapitein Hans Hummel. Deze eenheid was gelegerd in Paderborn en met de trein naar Bocholt gebracht. Ze konden doordat het spoor gebombardeerd was niet doorrijden naar Zevenaar. Rond de klok van zeven uur in de avond reden ze ondersteund door infanterie de brug op. De tanks vuurden granaten af in de huizen aan de westelijke zijde van de brug. De Britten beantwoorden dit vuur met hun antitank kanonnen. De eerste tank werd geraakt en beide tanks moesten terugtrekken. De andere tank schoot nu nog op de Van Limburg Stirum school van zeer nabij. Mckay hierover:

Ik hoorde het geluid van zware motoren. In beeld kwamen twee Tiger tanks. Op het moment dat de eerste tank vlakbij de school was draaide hij zijn loop naar ons toe. Er waren twee hele zware explosies en de gehele noordwest hoek van de school was verdwenen. De tank gebruikte nu antitank munitie en vuurde twee keer. De granaten ging door de eerste verdieping, onder mijn voeten, door. Het hele gebouw stond te trillen. We hadden nu tenminste genoeg schietgaten gekregen. We bleven in onze positie en wachtten af.

Op de 20st werden meerdere Duitse aanvallen op de school afgeslagen. De school zat vol gaten, het leek wel een zeef. Tegen tien uur in de ochtend veranderden de Duitsers hun tactiek, de aanvallen werden nu gericht op de Britten die zich onder de

WWII-Stichting

Een luchtfoto van Duiven genomen door de Royal Airforce op 19 september 1944.

1. "Tross" op de Engsestraat
2. Hoek van de Rijksweg en de Ploenstraat
3. Het huis van C. Peters op de hoek van de Rijksweg en de Engsestraat
4. Maalderij met de tank werkplaats
5. Begraafplaats bij Halfwege.

www.oudduiven.nl

In Duiven was de "Tross" van de tankeenheid gevestigd. De "Tross" is de verzorgingseenheid die verantwoordelijk is voor de aanlevering van de ammunitie, eten en moest zorgen voor kleine reparaties. De Panzerkampwagen III staat op de hoek van de Rijksweg en de Ploenstraat. De verbindingsman Maul staat met enkele burgers te praten.

brug bevonden. Na verloop van tijd vatte de school op verscheidene plaatsen vlam en begon het gebouw in te storten. De mannen die zich nog in het gebouw bevonden probeerden te ontsnappen. De meeste zijn hierbij of gevangen genomen of gesneuveld.

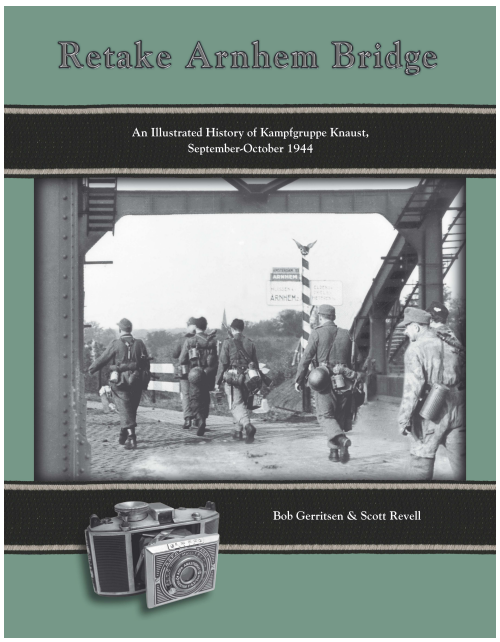
Heel vroeg in de ochtend was de Rijnbrug weer in Duitse handen, de weg naar Nijmegen was weer open. De Kampfgruppe Knaust kreeg de opdracht om de geallieerden bij Nijmegen te stoppen.

Dit artikel is een bewerking uit het boek Retake Arnhem Bridge. Het verhaal in het boek gaat verder met de gevechten in de Betuwe waar de Kampfgruppe Knaust tot 7 oktober nog in verwikkeld was De eenheid kwam voor een rustperiode in Zeddam te liggen waarna ze opgeheven is.

Met dank aan de heer G. Peters, Duiven
de heer B. Boss (+) Duiven,
gemeente archief Duiven.

Retake Arnhem Bridge
An Illustrated History of Kampfgruppe Knaust
September-October 1944
ISBN: 978-90-81270-3-5

B. Gerritsen, Duiven

www.smig.nl

Bouwhof de Nieuweling te Groessen

Eindelijk restauratie
"Eindelijk is het zover", schreef De Gelderlander op 9 november 2009. Na jarenlang leeg te hebben gestaan was het dan zover dat daadwerkelijk werd begonnen aan het herstel van de ernstig vervallen boerderij aan de Heiliglandsestraat 6 te Groessen. Het pand was intussen zodanig verpauperd dat er zelfs gevaarlijke situaties waren ontstaan. Dakpannen van het rijksmonument kwamen naar beneden en de afzetting rondom de gebouwen vermeldde het bordje "instortingsgevaar". Met het opknappen krijgt de boerderij weer een woonfunctie. Naar verwachting zal dat in 2011 klaar zijn. Reden om nu eens de historie van de bouwhoeve te beschrijven.

Drietal foto's met de bouwvallige toestand van de boerderij aan de Heiliglandsestraat 6 te Groessen (2008).

Kruisbroeders te Emmerik
De protokollen van het voormalige Kleefse Ambt Liemers, waartoe Groessen tot 1816 behoorde, vermelden in de 17e eeuw als eigenaar van "bouwhof den Nieuweling" het kloosterconvent van de Kruisbroeders uit Emmerik. Er komen nogal wat variaties voor in de benaming van de congregatie. Een akte uit 1674 omschrijft de geestelijke instelling als het '*klooster Marienbongart der orde van het heilig Kruis te Emmerik*'. Een andere aanduiding is het '*Convent der Fraterheren te Emmerik*'. Ook komt de naam '*Kruisheren*' voor, maar de meest gebruikte term is toch wel '*Kruisbroeders*'. In het Duits is dat '*Kreuzbrüder*' ofwel '*Chorherren vom Heiligen Kreuz*'.

De orde van de Kruisbroeders hield zich bezig met ziekenverpleging, onderricht en zielzorg. Het dankt zijn ontstaan aan de tijd van de kruistochten. De kloosterlingen leefden volgens de regel van de heilige Augustinus. De oudst bekende stichting in de Nederlanden dateert van 1211 door zekere Theodoor de Celles nabij Luik. De stichting van het fraterhuis in Emmerik onder bescherming van de heilige Gregorius gebeurde in 1467. Als grondleggers worden daar genoemd Dietrich van Wiel, schepen (stadsbestuurder) te Emmerik, en zijn geadopteerde zoon Egbert ter Beek, rector van het fraterhuis in Deventer.

Zoals eertijds veelvuldig voorkwam, verwierven kerkelijke instellingen op allerlei manieren nogal wat onroerend goed waaruit weer de inkomsten kwamen voor het noodzakelijk levensonderhoud van priesters, kloosterlingen en andere religieuze personen. Volgens de atlas van het Ambt Liemers bezat het Kruisbroederklooster van Emmerik in 1735 behalve de bouwhoeve in de Nieuweling nog diverse andere percelen onder Groessen, Duiven en Oud-Zevenaar, totaal zo'n 73 morgen bouw- en weiland. Volgens de schattingslijsten (grondbelasting) uit de periode 1697-1797 werden daarvan 34 morgen tot de bouwhof in de Nieuweling gerekend. In de administratie van de geërfden over de jaren 1814-1822 staat deze hof genoteerd als 'de Kruijs Heren Hofstede' ter grootte van 10 morgen en 468 roeden. Blijkens vermelding in 1826 behoorde onder de pacht van de bouwhof ook de tiend genaamd "De Kruisherentiend".

WWW.SGN.NL

Hoe en wanneer de Kruisbroeders aan al die bezittingen zijn gekomen valt niet (meer) na te gaan. Het meeste zal in elk geval vóór 1600 zijn verkregen. Daarna is er slechts van een enkel perceel bekend hoe de Kruisbroeders de eigendom hebben verworven. Naar aanleiding van hun vroegere bezittingen kent Groessen thans de Kruisherenstraat in de nieuwe wijk achter het huidige kerkhof.

Met de zogenoemde secularisatie tijdens de Franse Tijd (1795-1813) verloor het klooster zijn bezittingen. Met de redenering dat kerkelijke goederen "ten algemenen nutte" moesten dienen, werden die onteigend en door de Franse keizer tot staatseigendom verklaard. Bij de inrichting van het koninkrijk der Nederlanden vielen die goederen onder het beheer van de domeinen en dat gold ook voor de voormalige Kleefse Enclaves die in 1816 bij Nederland werden gevoegd. Met een veiling van 's Rijksdomeinen in 1838 werd de bouwhof '*genaamd den Nieuweling*' onder Groessen verkocht en kwam toen in particuliere handen.

Wolter Verborg

De oudst bekende pachter van "het goed Nulingh" (in de Kleefse Hypothekenbücher aangeduid als "Hof in de Neuling") is Wolter Verburg, ook geschreven als Verburgh of Verborg. Een akte d.d. 10 december 1677 meldt de eindafrekening tussen hem en Joannes van der Cuyll als prior van het convent te Emmerik. De pachter was na liquidatie nog 600 Kleefse daalders schuldig gebleven. Bij het te Zevenaar tussen partijen gesloten akkoord mocht Verburg het gezaaide koren en de mest op de boerderij meenemen bij zijn komende vertrek als pachter, wanneer hij een deel van zijn schuld meteen betaalde en de rest twee jaar later. Op 29 december daaraanvolgende leende Wolter Verburg met zijn tweede vrouw Gertruida van Broeckhuysen 225 gulden, waarvoor hij tot onderpand stelde zijn hofstede in Groessen aan de Molenstraat (tegenover de huidige boerderij Molenstraat 14), verkregen uit de nalatenschap van zijn vader Derk Verburg.
Uit het eerste huwelijk van Wolter Verburg met Catharina Curten, weduwe van Jan Evertz, te Groessen op 22 juli 1671 gesloten, werd in 1672 een zoon Theodorus (Derk) geboren. Catharina Curten overleed na 6 april 1673. Uit zijn tweede huwelijk zijn twee dochters bekend, gedoopt te Groessen op 11 november 1677, respectievelijk 2 augustus 1679.
Wolter Verburg vertrok naar Aerdt, waar hem als universeel erfgenaam van zijn tante Mechteld Verburg, weduwe van Geurt Reijers, een hofstede in eigendom aankwam (thans Aerdtsedijk 28). Hij trouwde in Aerdt nog twee keer. Uit vier huwelijken zijn zeven kinderen bekend, van wie er na zijn overlijden nog vier in leven waren, die genoemd worden bij boedelscheiding d.d. 30 april 1714. Zijn hofstede in Groessen was toen al lang in het bezit van de Kruisbroeders. Voor de 2 morgen van "Verborghs hofstede" werd het Emmerikse klooster in de schatting van Groessen aangeslagen in de categorie "ledige hofsteden" (zonder een huis erop).

Henrick Rentzen

De volgende pachter van de houwhof die met naam bekend is, heette Henrick Rentzen. Wanneer hij is gekomen en als pachter weer vertrok, blijkt niet uit de stukken. Zijn naam komt slechts voor in het oudst bewaard gebleven schattingskohier van Groessen. Hij wordt anno 1697 aangeslagen voor de '*Cruiss broeder bauwing met t' Feldschlag*', groot 34 morgen, op een bedrag van 76 gulden en 30 stuivers. Hij zal de Henrick Rentzen (Rensen) zijn, die getrouwd was met Aaltie van Eykelen. Zij wordt in 1700 als weduwe genoemd en kocht toen een bouwland op de Kerkakkers, hetwelk door haar erfgenamen in 1707 werd verkocht. Daarbij worden onder meer genoemd Henrick Rentzen, Willem Rentzen, Gerritje Rentzen met haar man Arndt Otten en Hilleke Rentzen met haar man Bernd Verheijen.

Evert Voss

Opvolger van Henrick Rentzen als pachter werd Evert Voss. Hij wordt als zodanig genoemd in het schattingskohier van het jaar 1700. Hij blijkt een zoon te zijn van Arnd Voss, in Duiven overleden op 19 juli 1668, en van Geesken Roelofs, naar haar stiefvader ook genaamd Geesken Derksen.
Evert Voss was in Oud-Zevenaar op 13 januari 1693 getrouwd met Dersken (Theodora) Massop, gedoopt R.K. Oud-Zevenaar op 25 januari 1668 als dochter van Reinder Massop en Judith Goris, wonende op de Massopshoeve in Oud-Zevenaar (hoek Babberichseweg en de Sleeg). Van haar ouders kregen de echtelieden Voss-Massop enig onroerend goed onder Oud-Zevenaar/Babberich gelegen. In Oud-Zevenaar werden uit hun huwelijk drie kinderen geboren. In Groessen kwamen nog eens vijf kinderen ter wereld. Op de bouwhof in de Nieuweling verbleef ook Everts broer Jan, die op 8 oktober 1720 zijn broer, respectievelijk diens kinderen bij Dersken Massop, bij testament tot enig erfgenaam stelde. Evert Voss komt als pachter van de Nieuweling in de schatting van Groessen voor tot en met het jaar 1732. Waar het gezin naar toe is gegaan, blijkt nergens. Evert Voss komt nog voor d.d. 23 mei 1740, wanneer hij een bouwland in Duiven als onderpand stelt bij een akte van schuldbekentenis.

Derk Mutter

Het schattingskohier opgemaakt te Zevenaar op 8 en 9 oktober 1733 geeft voor de bouwing van de Kruisbroeders als pachter Derk Mutter (Mörter). Hij vestigde zich dat jaar met vrouw en dochter komende vanuit Herwen. Afkomstig uit Griethuizen was hij op 13 oktober 1726 in Herwen gehuwd met Maria Otten. Zij was een dochter van Hendrik Otten en Johanna Giesberts, eerder wonende te Pannerden

WWW.SCHIL.NL

en vanaf 1699-1700 te Herwen woonachtig. Op 7 december 1726 werd R.K. Aerdt hun dochter Johanna Elisabeth Mutter gedoopt, terwijl er in Groessen nog twee zoons en een dochter werden geboren.
Waar de nummering van de huizen in Groessen over de jaren 1774-1775 als hoofdbewoonster van huisnummer 14 de weduwe Mutter aangeeft, zal haar man tussen 1770 en 1774 zijn overleden. In die jaren werden zes personen opgegeven, de weduwe met haar dochter en schoonzoon met nog twee knechten en een dienstmeid. De weduwe Maria Mutter-Otten overleed vóór 1778.

Derk Derksen
Op 28 november 1770 trouwde Ida Mutter, dochter van Derk Mutter en Maria Otten, te Groessen met Derk (Theodorus) Derksen, geboren te Angeren, gedoopt R.K. Hulhuizen 13 maart 1746, zoon van Albert Derksen en Henrica Kregting (Hendrina Krechting). Het echtpaar Derksen-Mutter vestigde zich bij haar ouders op de bouwhof en na het overlijden van zijn schoonmoeder zette Derk Derksen de boedel voort. Uit zijn huwelijk met Ida Mutter werden op de Nieuweling zeven kinderen geboren.

Op 12 juni 1780 kochten Derk Derksen en Ida Mutter met de echtelieden Albert Derksen en Johanna Jörissen een hofstede op Groessenerweide (Heiligland), waarvan eerstgenoemden met een akte voor het gericht te Zevenaar d.d. 23 november 1784 voor de som van 420 gulden Hollands de wederhelft kochten van broer Albert Derken en zijn vrouw Johanna Jeurissen en daarmee de volle eigendom bezaten van die hofstede.
Ida Mutter overleed te Groessen op 10 januari 1813 op de leeftijd van 62 jaar en Derk Derksen overleed daar d.d. 14 maart 1817; volgens de akte van de burgerlijke stand op 76-jarige leeftijd. '*zoon van Albert Derksen en Johanna Kreting, beide te Groessen overleden*'.

Albert Derksen
Op 11 maart 1818 vond voor notaris Lodewijk Frowein te Zevenaar boedelscheiding plaats tussen de kinderen en erfgenamen van '*wijlen Theodorus Derksen en Ida Mutter, in leven Echtlieden gewoond hebbende in de Nieuweling bij Groessen*'. Tot de nalatenschap behoorde de hofstede op Groessenerweide, '*het Heilige Land genaamd met het daarbij zijnde land groot 2 morgen 10 roeden*', en een stuk bouwland op Groessenerweide, groot 4 morgen 33 roeden, door de echtelieden Derk Derksen en Ida Mutter aangekocht bij akte van transport d.d. 3 juni 1791, voorts een '*bakhuis, schuur en twee koornbergen staande en gelegen bij het Erve en Goed de Nieuweling genaamd en te Groessen gelegen*'. De hofstede met een halve morgen land werd toebedeeld aan de zoon Albert, geboren te Groessen op 8 april 1784. De resterende gronden op Groessenerweide ging in percelen naar de overige gerechtigden.
De bouwhof werd bewoond en bewerkt door Albert Derksen samen met zijn zusters Maria (* 1775), Margaretha (* 1776) en Elisabeth (* 1778), allen ongehuwd. De volkstelling van 1825 geeft twee knechten en een meid in dienst.

Op 5 oktober 1823 overleed op de Nieuweling Maria Margaretha Arnolda Derksen, geboren te Groessen op 18 november 1776. Erfgenamen waren haar broer en zusters met de kinderen van twee reeds overleden zusters, elk voor een zesde gedeelte.
'*Ter bewaring van de rechten van partijen en van alle anderen die daarbij belang zouden mogen hebben*' werd door notaris Gesinus Pliester op 24 februari 1824 aan huisnummer 20 te Groessen overgegaan tot inventarisatie van alle meubelen, klederen, en verdere zaken tot de haar nalatenschap behorende, aangewezen door Albert Derksen als boedelbeheerder. De waarde van die goederen werd vastgesteld door de verkozen deskundige Evert van Leuffen, winkelier te Groessen, als volgt.
'*1. Een eikenhouten kleerkist ƒ 3,- en voorts in dezelfde kist, nadat de zegels daarvan waren afgenomen, 2. een zwart priesterstoffen vrouwenmantel ƒ 6,-. 3. Een geel gebloemd katoenen jak en rok ƒ 4,-. 4. Een groen gebloemd dito en dito ƒ 6,-. 5. Een zwart en een blauw Kalminksche rok ƒ 6,-. 6 . Drie differente katoenen rokken ƒ 5,-. 7. Twee eigengebreide rokken ƒ 7,-. 8. Een witte dimetten rok een Leidschen baaijen dito en een gebloemd siamoisen dito ƒ 4,50. 9. Twee witte neteldoeksche doeken, twee zijden dito en een katoenen dito ƒ 5,-. 10. Een zwart zijden voorschot een priesterstoffen dito en twee katoenen dito ƒ 5,-. 11. Drie wit linnen doeken een zwart katoenen dito met franjes, een paar gebreide handschoenen en een paar moffen ƒ 2,-. 12. zes vrouwenhemden ƒ 9,-. 13. Twee hennepen bedlakens ƒ 4,50. 14. Een muts met kant en tien dito zonder kant ƒ 4,50. 15. Een paar sokken, enige lapjes in twee dozen en twee kerkboeken zonder klampen ƒ 2,-. 16. Een paar gouden oorhangers Schoonhovensche keur wegende vier en zestig korrels ƒ 8,40. 17. Een gouden kruis met een gespel bezet met roode steentjes zonder keur wegende 38 korrels ƒ 4,75. 18. Een brede gouden ring met roosjes Utrechtsche keur wegende 46 korrels ƒ 6,10. 19. Een gouden ring met een gespel Utrechtsche keur wegende 19 korrels ƒ 2,50. Voorts is nog gevonden op de opkamer, 20. Een gouden ring met een hartje Graafsche keur wegend 10 korrels ƒ 1,15. 21. Een zilver zakhorlogie met dubbelde gedreven kast, zijnde het horlogie gemerkt witter London en met een datumwijzer voorzien ƒ 10,-. 22. Een zilveren snuifdoos zonder keur wegende 50 wigtjes geëvalueerd op ƒ 3,85. 23. Een kerkboek met twee zilveren klampen ƒ 1,25. 24. Zeventien vrouwen hemden ƒ 22,-. 25. Twee tafellakens en drie servetten van pellen ƒ 5,-. 26. Drie paar kussenslopen met*

WWW.SHCH.NL

kant, een paar zonder kant ƒ 5,-. 27. Vijf grove linnen bedlakens ƒ 7,-. 28. Dertien witte halsdoeken ƒ 5,-. 29. Een handdoek, twee lapjes linnen en zes mutsen ƒ 1,75. 30. Drie baaije borstrokken en een linnen dito ƒ 3,-. 31. Drie paar wollen kousen, drie paar linnen dito en een paar sokken ƒ 1,25. 32. Drie oude jakken, een kamelotsche rok en een rijglijf ƒ 3,25. 33. Zes voorschoten en een regenkleed ƒ 5,-. 34. Een bed met wit linnen overtrek, een peluw en twee kussens ƒ 30,-. 35. Een spinnewiel ƒ 1,25. 36. Twee woldoeksche rokken, twee paar schoenen, een paar rijglaarzen, een drooglijn en een mand ƒ 3,50. 37. Negen schilderijtjes ƒ 0,50. 38. Vier borden en twee schotels van wit aardegoed ƒ 0,50. Totaal ƒ 205,50. Ten voordele van de nalatenschap was er nog een vordering op Albert Derksen uit de boedel van wijlen Theodorus Derksen en Ida Mutter, aangegaan bij acte notaris Frowein d.d. 11 maart 1818 een som van ƒ 791,15 en voorts behoorde nog tot deze nalatenschap een stuk bouwland op Groessenerweide, groot ongeveer 1¼ bunder aan de overledene bij evengemelde acte van deling toebedeeld. Daartegen was er ten laste van de nalatenschap de door Albert Derksen betaalde begrafeniskosten, namelijk voor brood en bakloon ter uitdeling aan de armen van Groessen ƒ 12,75 - en voor winkelwaren op de begrafenis gebruikt ƒ 8,94. De doodkist kostte ƒ 10,-. De lijkdiensten door de pastoor van Groessen kostten ƒ 30,- en de koster voor het luiden ƒ 2,50. Totaal ƒ 64,19', 'waarna alle goederen met toestemming van partijen zijn gelaten in het bezit en bewaring van Albertus Derksen'.

Uit een aantal notariële akten blijkt, dat er nogal wat schulden waren. In de periode van de Franse overheersing en daarna weer onder Pruissisch bestuur waren de schattingen hoog en velen hadden leningen moeten afsluiten om de lasten te betalen. Een certificaat afgegeven door de burgemeester van de gemeente Duiven d.d. 28 augustus 1820 memoreert alle zaken waarmee Albert Derksen en met hem andere inwoners van de gemeente in de voorafgaande jaren te kampen hadden gehad.
'*Wij Schout der Gemeente Duiven certificeren bij deze, dat Albert Derksen Landbouwer wonende op den Nieuweling onder dit Schoutambt in zes laatste verloopene jaren niet alleen de Lasten en rampen welke op de Inwoners dezer gemeente hebben gedrukt mede gedragen heeft, maar dat hem zelfs vele tegenspoeden in zijn bedrijf boven zijne mede Inwoners getroffen hebben, dat gemelde Albert Derksen voornamelijk geleden heeft door de sterke doormarschen en inkwartieringen van de geallieerde Legers in 1813 en 1814 in de Leverantien van haren rog, hooi en stroo aan dezelve onder het Pruissisch Gouvernement zonder vergoeding gedaan, voorts door de zware belastingen en Oorlogscontributien onder het Pruissisch Gouvernement in de Jaren 1814 en 1815, door het zomerwater van 1816 en het muizenbederf in 1819, ten gevolge waarvan hij in de beide Jaren bijna geene opkomsten van zijnen bouwhof genoten heeft en door vele sterfte onder zijn vee. Certificeren wijders, dat gedachte Albert Derksen aan ons bekend is voor een der nijvrigste en oppassendste Bouwlieden van het Schoutambt en dat hij de boven opgenoemde ongelukkige Toevallen niet heeft kunnen voorkomen, maar dat dezelve hem van hooger hand zijn toegevoegd geworden, Ten blijke van Waarheid hebben wij dit Certificaat afgegeven en met ons Zegel bekragtigd, Gedaan te Duiven den 28 August 1820, de Schout voornoemd, Ter ordonnantie*'.

Volgens opgave uit 1826 bedroeg de jaarlijkse pachtsom van de bouwhof tot 22 februari 1827 ƒ 637,50. De grondbelasting over 1824 was toen ƒ 100,- en de ambtslasten ƒ 47,23 volgens een doorsnee van 1819 tot en met 1823, welke beide belastingen door de pachter moesten worden voldaan. Een akte d.d. 10 augustus 1821 geeft aan, dat Albert Derksen en zijn zusters een bedrag van ƒ 576,30 ten achter waren met de "rondemorgengelden" (grondbelasting).
Met een akte op 17 december 1823 verkocht Albert Derksen al zijn vee, bouwgereedschappen en verdere roerende goederen, wegens geleende gelden en de renten daarop, aan Jan Arend Goderd baron van Dedem te Arnhem, welke stuk voor stuk door de notaris werden opgesomd met de prijs van elk artikel, welke overigens door de koper aan de verkoper in gebruik werden gelaten.
'*1. Een ligt bruin ruinpaard oud 8 jaar ƒ 50,-. 2. Een dito dito oud 7 jaar ƒ 60,-. 3. Een dito dito oud 3 jaar ƒ 35,-. 4. Een wit schimmel merriepaard oud 8 jaar ƒ 90,-. 5. Een ligt bruin eenjarig merrie- veulen ƒ 20,-. 6. Een donkerbruin merriepaard oud 7 jaar ƒ 65,-. 7. Eene grijs munkelde melkkoe oud 5 jaar ƒ 40,-. 8. Eene grijs blesde koe oud 6 jaar ƒ 45,-. 9. Eene zwart munkelde koe oud 6 jaar ƒ 40,-. 10. Eene grijs kolde koe oud 8 jaar ƒ 40,-. 11. Eene zwart munkelde koe oud 4 jaar ƒ 35,-. 12. Eene zwart bonte koe oud 6 jaar ƒ 40,-. 13. Eene grijs blesde maal oud 3 jaar ƒ 35,-. 14. Eene ligt grijze maal oud 3 jaar ƒ 45,-. 15. Eene donkergrijze maal oud 1½ jaar ƒ 20,-. 16. Drie 2-jarige ossen waarvan 2 grijsbont en de 3e zwartkolde, te zamen voor ƒ 100,-. 17. Vijf stuks 1-jarige runderen alle grijsbont, te zamen ƒ 75,-. 18.Vijf stuks waaronder een grijsbonten springstier oud 3 jaar en de overige vier kalveren alle grijsbont van kleur en ongeveer drievieren deel jaars oud, zijnde twee van die kalveren stieren en de andere twee malen, te zamen ƒ 75,-. 19.Vier lange karren met al derzelver toebehoren ƒ 140,-. 20. Twee stort- of korte karren te zamen ƒ 24,-. 21. Twee paar ijzeren eggen ƒ26,-. 22. Twee ploegen ƒ 40,-. 23. Paardegereedschap als zes hamen, drie karzadels met ligtriemen, twee rijkussens, een rijzadel en rijtoom, drie paar voorkettings, twee paar ijzere karklingen, drie paar hagten, twee achterboksen, zes lederen halsters met gebitten,*

MONSTER

Gedeelte uit de kadastrale atlas 1832, Duiven, Groessen en 't Loo (2006), Links de percelen B 169-170-171-172 ten name van de Domeinen des Rijks. Onderaan rechts "Het Heiligland", waarvan de percelen B 123-124-125 het eigendom waren van de "Erven Derk Derksen"

twee trent toomen en eene stangtoome, te zamen ƒ 80,-. 24. Een wanmolen en zes korenzeven ƒ 20,-. 25. Enig melkgereedschap als een kern, drie roomtonnen, twee botertonnen, 20 melkvaten, een melkemmer en een koperen melkkan ƒ 25,-. 26. Vijf bedden met toebehoren zoals dezelve gespreid liggen aan het door verkoper bewoonde huis, als twee op de cel of knechtskamer, een op de meidenkamer, een in de keuken en een op de opkamer, te zamen ƒ 160,-. 27. Een huisklok met hangende kast en koperen gewichten ƒ 15,-. 28. Een bureau met laden en uitslaand deksel ƒ 15,-. 29. Zes tafels different van soort, 20 stoelen, twee vijzels waarvan een van metaal en de andere koper met de stampers, voorts vijf paar bedgordijnen voor de bovenvermelde bedden hangende, te zamen ƒ 80,-'. Vervolgens kwamen de korengewassen 'door verkoper gezaaid en te veld staande. 1. Het geheel gewas van ongeveer 3 bunder 40 roeden met tarwe bezaaid op Groessenerweide ƒ 120,-. 2. Het geheel gewas van ongeveer 4 bunder 25 roeden tarwe op de Hoge Aalborg van de Domeinen ƒ 150,-. 3. Het geheel gewas van ongeveer 3 bunder garst staande op den Nieuweling van de Domeinen ƒ 90,- en dus alles te zamen voor ƒ 1895,-'. Nadat dit alles was genoteerd, erkende Albert Derksen nog aan baron Van Dedem schuldig te zijn ƒ 1.325,- tegen 5%.

Voor notaris Gesinus Pliester verscheen op 1 augustus 1826 Albert Derksen, '*landbouwer wonende in den Nieuweling onder Groessen*' en verklaarde '*teneinde voor te komen den executoriale verkoop der korengewassen en veldvruchten ten behoeve van het bestuur der Domeinen bij exploit van de deurwaarder Jan Meijer te Zevenaar van 20 juli j.l. tegen hem comparant in beslag genomen*' een gevolmachtiger aan te stellen om die gewassen en vruchten te gelde te maken '*en daarmee te kunnen strekken voor betaald te houden de pachtgelden en alle andere sommen welke het bestuur van de Domeinen van hem comparant te vorderen heeft, mitsgaders alle kosten ter zake tegen comparant ingestelde vervolgingen'. Met de verstrekte volmacht werden op 7 augustus 1826 publiek verkocht: '1. Het gewas van tarwe op het Nieuwelingsche veld onder Groessen, groot ongeveer 2 bunder 15 roeden, gedeeltelijk tiendvrij, 2. Het gewas van 2 bunder 50 roeden haver aldaar, 3. Het gewas van 1 bunder 70 roeden tarwe op Groessenerweide onder Groessen, 4. Het gewas van 1 bunder 70 roeden haver aldaar, 5. Het gewas van 3 bunder 80*

WWW.SIMIC.NL

roeden tiendvrije paardsbonen in het Laar, 6. Het gewas van 3 bunder tarwe in het Laar onder Groessen, het eerste gewand aan de Laarstraat en het tweede gewand naast het land van De Weert, 7. Het gewas van 85 roeden paardsbonen op het Boterland'.

De volkstelling van 1830 noemt voor het huisnummer 22 in Groessen als hoofdbewoner Albert Derksen, landbouwer, 45 jaar oud, ongehuwd en rooms katholiek. In huis zijn Margaretha Derksen, 49 jaar oud, ongehuwd, Elisabeth Derksen, 47 jaar oud, ongehuwd, en verder nog drie knechten en een dienstmeid.
Op 30 september 1831 legateerde Albert Derksen bij testament aan zijn beide inwonende zusters Margaretha en Elisabeth het levenslang vruchtgebruik van zijn gehele nalatenschap. De eigendom ervan ging '*voor de ene helft aan de bij mij inwonende Aleida Derksen en voor de wederhelft aan de weduwe Albert Roelofs, geboren Hendrina Derksen, mijne zuster, of bij haar vooroverlijden aan haar kinderen, met bepaling dat geen andere personen in die eigendom kunnen erven en dat alzo datgene wat de ene van die legatarissen niet mocht kunnen genieten zal aanwinnen aan de ander*'.
Albert Derksen overleed te Groessen op 15 februari 1832. Op 21 en 22 februari 1833 werd op de Nieuweling door zijn erfgenamen Margaretha, Elisabeth, Aleida en Hendrina Derksen, allen landbouwsters wonende te Groessen, erfhuis gehouden. Al het onroerend goed werd in het openbaar verkocht '*om de opbrengst te minderen in de schuldvordering ten laste van de nalatenschap*'.

NAMEN en VOORNAMEN. | Ouderdom van elken | Geboorteplaats. | Mannelijk of vrouwelijk geslacht. | Gehuwd, weduwenstaat, of ongehuwd. | Bijzondere godsdienstige gesteldheid. | Beroep. | Aanmerkingen.
Feldman Johannes Theodorus | 48 | Warnsborn | M | Gehuwd | R.C. | landbouwer
Raassing Anna Christina | 43 | Doesburg | V | id. | id. | zijne huisvrouw
Feldman Johannes Hendrikkus | 16 | id. | M | Ongehuwd | id. | Knecht
" Johannes Franciscus | 12 | Westervoort | M | id. | id. | id.
Meijer Hendrik | 35 | Arnhem | M | id. | id. | Knecht
Jansen Gerdes | 21 | Oudlaarmond | M | id. | id. | id.
Willemsen Maria | 25 | id. | V | id. | id. | Meid
Peters Elisabeth | 24 | Elten, pruis. | V | id. | id. | id.
Straatman Josephina | 5 | Sterkrade, pruis. | V | id. | id. | Kostkind
NB. Dit biljet zal na acht dagen worden teruggehaald. ... gemaakt en voor dezelfde verklaard door J.T. Feldmann

Biljet van de volkstelling Groessen 1839 betreffende het huisnummer 22 met de handtekening van J.T. Feldman.

Johannes Theodorus Feldmann
De naam van de nieuwe pachter op de Nieuweling wordt op verschillende manieren weergegeven, mede doordat de persoon in kwestie zijn naam ook verschillend weergaf. Geboorteakten van zijn kinderen te Westervoort werden door hem getekend met T. Veldman of T. Veldmann, terwijl de ambtenaar daar zijn naam in de akte schreef als Theodorus Veltman. Bij vonnis van de rechtbank te Arnhem d.d. 26 april 1852 werd naamsverandering bevolen in de geboorteakte te Westervoort van de zoon Johannes Franciscus Veltman. In plaats van '*Theodorus Veltman*' moest de naam van de vader zijn '*Johannes Theodorus Grossefeld of Feldmann*', en derhalve heette de zoon toen voortaan '*Johannes Franciscus Grossefeld of Feldmann*'.

Het doopboek van de R.K. parochie van Oud-Zevenaar vermeldt op 30 november 1823 de doop "sub conditione" (onder voorwaarde) van Joannes Henricus Veldman. De ouders waren Henricus Theodorus Veldman en Joanna Raassing. In het duplicaat doopboek is de eerste voornaam van de vader gewijzigd in "Joannes' en de achternaam van de moeder geschreven als Rasing. Doopgetuige was Henricus Pelkman. Waar de aangifte voor de burgerlijke stand niet in de gemeente Zevenaar te vinden is en Hendrik Pelkman aan het veer "de Kiekuit" bij Babberich woonde, zou het wel eens kunnen, dat de echtelieden Veldman-Raassing destijds op Grondstein onder Elten woonden, dat tot 1825 tot de parochie van Oud-Zevenaar behoorde. De aantekening "sub conditione" betekent doorgaans dat er reeds een zogenoemde "nooddoop" had plaatsgehad.
Bij de overheveling in 1825 van de vier gezinnen op Grondstein uit de parochie Oud-Zevenaar naar de parochie van Laag-Elten wordt Veldman niet genoemd. In die periode wordt hij in Westervoort aangetroffen. Theodorus Veltman wordt daar ingeschreven als landbouwer, geboren op 21 januari 1792 te Hamborn in Pruissen. Zijn vrouw Anna Christina Raassing (Raasink) blijkt te zijn geboren in Doesburg en daar R.K. gedoopt op 28 oktober 1796 als dochter van Joannis Raasink en Joanna Reinders. In Westervoort werden nog vijf kinderen geboren, van wie er vier jong overleden.
Op 1 april 1833 wordt het gezin te Westervoort uitgeschreven wegens vertrek naar Groessen.
De volkstelling Groessen 1839 geeft voor huisnummer 22 als hoofdbewoner Johannes Theodorus Feldman, landbouwer, zijn vrouw Anna Christina Raassing, de zoons Johannes Hendrikkus, 16 jaar oud en geboren in Oud Zevenaar, en Johannes Franciscus, 12 jaar oud en geboren in Westervoort. Verder in huis waren twee knechten, twee meiden en nog een "kostkind", Josephina Straatman, 5 jaar oud en geboren te Sterkrade in Pruissen. Het biljet van de telling werd door de hoofdbewoner getekend met: J.T. Feldmann.

Wanneer en waarheen het gezin Feldmann weer is vertrokken, valt niet met zekerheid te zeggen. Hij had deze bouwhof gepacht tot 22 februari 1843 met het recht om de pacht met de drie jaren te doen eindigen. Waarschijnlijk heeft hij zijn pachttijd volgemaakt, ook na de verkoop van de bouwhof in 1838, en verhuisde hij in 1842 vanuit Groessen naar Elten. Het bevolkingsregister van de gemeente

WWW.SGHT.NL

Herwen en Aerdt uit 1850-1860 vermeldt de weduwe Feldmann-Raasing, komende uit Elten, op huisnummer A 9 (nu Polderdijk) in Herwen, inwonende bij haar zoon Johannes Franciscus Feldmann, geboren te Westervoort op 5 mei 1827, ongehuwd en van beroep "schoolonderwijzer". In huis was ook het eerder genoemde kind Josepha Margaretha Straatman, geboren te Sterkrade in Pruissen op 18 januari 1835. Johannes Franciscus Grossefeld of Feldmann overleed op 32-jarige leeftijd te Herwen op 15 juni 1859. Zijn moeder woonde daarna op een aantal plaatsen in de gemeente Herwen en Aerdt en overleed als winkelierster te 's-Gravenwaard (Tolkamer) op 20 maart 1871.

Petronella Helena Nass

De Dienst van de Domeinen wilde al in 1826 diverse goederen in de Liemers verkopen, waaronder de *'bouwhof genaamd den Nieuweling gelegen onder Groessen, bestaande in huis, schuur en verder getimmerten, met de daarbij behorende landerijen, te zamen groot 34 bunders, 91 roeden, 47 ellen'*.
Maar met een bod van ƒ 17.500,- werd de verkoop teruggenomen. Op 16 juni 1827 kwam "bouwhof den Nieuweling" opnieuw onder de hamer. Er werd geen bod gedaan en niet verkocht.
Op 12 december 1838 werd door de Inspecteur der Domeinen te Zutphen een grootschalige verkoop gehouden van domeingoederen gelegen in Herwen en Aerdt, Oud-Zevenaar, Groessen, Duiven en Westervoort. Koop zeven betrof de "bouwhof den Nieuweling genaamd", met de daarbij behorende hof, bouw- en weidelanden, te zamen groot 36 bunders, 34 roeden, 40 ellen, verdeeld als volgt, a- huis, erf, tuin en boomgaard groot 67 roeden, 20 ellen, kadastraal gemeente Groessen en Loo sectie B 170 boomgaard 0.22.40 ha, B 171 tuin 0.16.30 ha, B 172 huis en erf 0.28.50 ha, *'behoorende het op dit Erve staande houten schuurtje of Karschop aan den pachter'*, b- een perceel bouwland de Aalburg genaamd, 4 bunders, 33 roeden, 40 ellen, kadastraal A 116 groot 4.33.40 ha, c- een perceel bouwland het Laar genoemd, 2 bunders, 89 roeden, 70 ellen, kadastraal A 174 groot 2.89.70 ha, d- een perceel bouwland, 3 bunders, 47 roeden en 80 ellen, kadastraal A 198 groot 3.47.80 ha, e- een perceel bouwland het Boterland genoemd, groot 85 roeden, 70 ellen, kadastraal B 2 groot 0.85.70 ha, f- een perceel bouwland, 9 bunders, 2 roeden, 50 ellen, kadastraal B 169 groot 9.02.50 ha, g- een perceel bouwland de Zandmaat genoemd, 3 bunders en 9 roeden, kadastraal C 120 groot 2.76.00 ha en C 142 groot 0.33.00 ha, h- een perceel bouwland, 3 bunders, 40 roeden, kadastraal B 173 groot 3.40.00 ha, i- een perceel bouwland, 3 bunders, 15 roeden, 20 ellen, kadastraal Duiven C 10 groot 3.15.20 ha, k- een perceel weiland de Aalburg genaamd, 5 bunders, 3 roeden, 90 ellen, kadastraal Duiven B 64 groot 2.70.10 ha en B 65 groot 2.73.80 ha. Het geheel werd gekocht voor 24.500 gulden door Petrus Stephanus Nass, burgemeester te Duiven, die verklaarde de aankoop te hebben gedaan voor en namens zijn zuster Petronella Helena Nass, *'eene leerlooijing uitoefenende wonende te Doesborg'*. Borgen bleven genoemde Petrus Stephanus Nass, Johannes Wernerus Berendsen, looier te Doesburg, en Johannes Putters, grondeigenaar te Huissen.
Petronella Helena Nass blijkt weduwe te zijn van de leerlooier Josephus Benedictus Berendsen, geboren te Doesburg op 30 december 1786 en overleden te Doesburg op 29 november 1833. De genoemde borg Johannes Wernerus Berendsen was haar zoon, geboren te Doesburg op 27 december 1814. Petronella Helena Nass werd gedoopt te Elden op 6 augustus 1787 als dochter van Everhardus Nass en Aleida Jacoba Heijdendaal, ten tijde van haar huwelijk op 19 augustus 1813 wonende te Duiven. Uit haar huwelijk met Josephus Benedictus Berendsen werden vier kinderen geboren, van wie Johannes Wernerus Berendsen de oudste was, geboren te Doesburg op 27 december 1814. Behalve een levenloos geboren dochter was er dochter Johanna Alberta (* 1819) en de jongste zoon Hermanus Bernardus Andreas Berendsen (* 1823), die priester werd.
Petronella Helena Berendsen-Nass overleed op 68-jarige leeftijd te Doesburg op 12 maart 1856, tot haar erfgenamen nalatende haar drie kinderen. Van hen overleed Johanna Alberta te Doetinchem op 10 maart 1858 en Hermanus Bernardus Andreas overleed te Doetinchem op 10 februari 1863.
Johannes Wernerus Berendsen was behalve erfgenaam van zijn moeder ook erfgenaam van zijn zuster en zijn broer blijkens hun beider testament van 1 juli 1859, zodat hij in 1863 alleen eigenaar werd van het onroerend goed afkomstig uit de drie nalatenschappen. In 1865 verkocht hij boerderij de Nieuweling. Berendsen overleed te Doesburg op 30 november 1884 als weduwnaar van Anna Maria Reijners en van Berdina Jacoba van Diest.

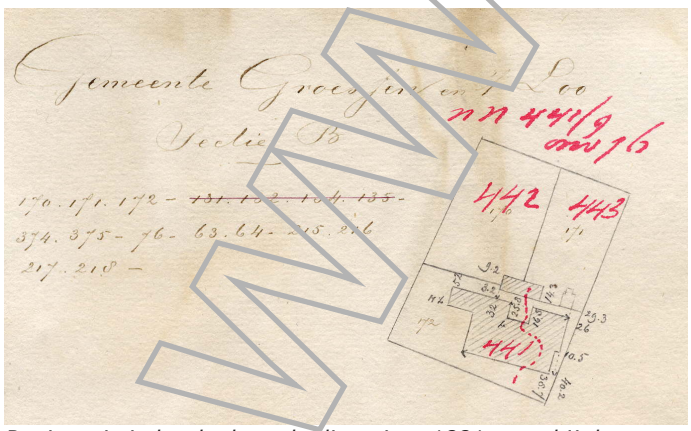
Johannes Antonius Nass

Blijkens de volkstelling van 1849 woonde op huisnummer 22 te Groessen de landbouwer Johannes Antonius Nass, 30 jaar oud, geboren te Huissen, en zijn vrouw Johanna van Groen, 38 jaar oud, geboren te Bemmel, met vijf kinderen in de leeftijd tot vijf jaar. Verder waren er twee knechten en twee meiden.
Johannes Antonius Nass werd op 9 oktober 1819 geboren te Huissen als zoon van Fredericus Jacobus Nass en Maria Peelen, landbouwers op de Pleij aldaar. Zijn vader kocht in 1823 de bouwhof, genaamd "de Mazepoel", in Groessen, waar hij zich later ook vestigde met zijn gezin. Volgens de volkstelling van 1839 woonde Johannes Antonius nog op de Mazepoel. Hij trouwde te Bemmel op 15 mei 1843 met Johanna van Groen, geboren te Doornenburg op 21 november 1811, als dochter van de landbouwer Jan van Groen en Aleida Bus. Aan te nemen is dat hij

WWW.GSHN.NL

toen ook de nieuwe pachter werd (was) op de naastgelegen "bouwhof den Nieuweling", in 1838 aangekocht door Petronella Helena Berendsen-Nass. Het huwelijk van de echtelieden Nass-van Groen bracht zes kinderen voort.

Op 13 januari 1859 kocht Johannes Antonius Nass, landbouwer te Groessen, van Peterus Stephanus Nass, burgemeester van en wonende te Duiven, een bouwland *'genaamd de Nieuweling, gelegen ten westen van en aan de Nieuwelingsche straat'*, kadasteraal Groessen en Loo sectie B 168, *'voor eene grootte van 3 bunders, 52 roeden, 30 ellen'*, door verkoper aangekocht voor het gericht te Zevenaar d.d. 9 december 1815. De koopsom bedroeg 3.400 gulden.
Op 28 april 1865 kocht Johannes Antonius Nass van Johannes Wernerus Berendsen, leerlooier wonende te Doesburg, *'1- de hofstede de Nieuweling genaamd, bestaande in huis en erf met tuin en boomgaard gelegen onder Groessen, op den kadastrale legger van Groessen en Loo voorkomende in sectie B 170, 171 en 172, te zamen groot 67 roeden, 20 ellen, 2- Een perceel bouwland aldaar gelegen, de Nieuweling genaamd, kadastraal Groessen en Loo B 173, groot 3 bunders, 40 roeden, 3- Een perceel bouwland aldaar gelegen aan de Heiliglandsche straat kadastraal B 169, groot 9 bunders, 2 roeden, 50 ellen, 4- Een perceel weiland de Aalborg genaamd, gelegen aan de Kerkstraat van Groessen in de Gemeente Duiven Sectie B 64 en 65, te zamen 5 bunders, 43 roeden, 90 ellen'*. De koopsom bedroeg 19.800 gulden.
Na het overlijden van Johanna van Groen te Groessen op 7 oktober 1880 werd bij boedelscheiding tussen Johannes Antonius Nass en zijn kinderen de onroerende goederen toegedeeld aan de vader. Behalve de percelen van de Nieuweling bezat hij ook landerijen afkomstig van de Mazepoel als erfgenaam van zijn vader Fredericus Jacobus Nass. Na het overlijden op 26 juni 1890 van zijn ongehuwde jongste zoon en landbouwer op de Nieuweling Theodorus Franciscus Nass, geboren op 22 april 1852, verkocht Johannes Antonius Nass de gehele

Registratie in het kadastrale dienstjaar 1881, waarbij de percelen sectie B 170-171-172 werden gewijzigd in B 441-442-443. Het oude nummer B 172 als huis en erf werd toen B 441 voor huis, schuur en erf.

boedel. Op 12 mei 1891 werd hij met zijn ongehuwde dochter Everdina Maria Nass, geboren op 7 september 1849, door de gemeente Duiven uitgeschreven wegens vertrek naar Velp, gemeente Rheden. Hij overleed te Doesburg op 20 juni 1900 in de leeftijd van 80 jaar.

Paulus Peters
Op 14 en 28 augustus 1890 werden de onroerende goederen van Johannes Antonius Nass geveild.
Naast diverse andere percelen was dat als eerste koop "de hofstede de Nieuweling", bestaande in huis, schuur, erf met boomgaard en tuin, kadastraal Groessen en Loo B 441, 442 en 443, bouwland en boomgaard kadastraal B 169, weiland en boomgard kadastraal B 173, te zamen 13 hectaren, 9 aren, 70 centiaren, en als tweede koop een weiland zijnde de kadastrale percelen B 175, 312, 313, 314 en 315, te zamen groot 9 hectaren en 34 aren. Dat werd gekocht door Paulus Peters, landbouwer te Groessen, wonende bij zijn vader op boerderij "Den Elshof" in de Molenstraat, ook "Kloosterhof" genoemd, voor respectievelijk voor 21.721 gulden en 17.133 gulden.
Paulus Peters was geboren te Groessen op 28 juni 1851 als zoon van de landbouwer Willem Peters en Berndina Herfkens. Hij trouwde te Valburg op 18 augustus 1892 met Klasina Johanna van den Bosch, geboren te Herveld op 23 augustus 1855 als dochter van de landbouwer Henricus van den Bosch en Theodora Helena Mientjes. Uit hun huwelijk werd in 1894 een zoon geboren.
Aanvankelijk kwam ook vader Willem Peters mee naar de Nieuweling, maar die vertrok later naar zijn dochter Petronella Stephania Peters, gehuwd met Hendrikus Reinerus van Huet, landbouwer op de Eng in Duiven. Paulus Peters overleed op 21 februari 1920 en zijn weduwe op 17 maart 1932, waarna de boerderij overging naar hun enige zoon.

Paulus Wilhelmus Hendrikus Peters
Geboren te Groessen op 7 juni 1894 trouwde Paulus Wilhelmus Hendrikus Peters op 13 mei 1924 met Cornelia Maria Johanna Geuijen (Geuyen), geboren te Veldhunten in de gemeente Gendringen op 28 mei 1898 als dochter van Albertus Theodorus Geuijen en Johanna Geertruida Sluiter. Uit hun huwelijk werden acht kinderen geboren.
In de Groessense gemeenschap manifesteerde Paul Peters zich als kerkmeester van de parochie H. Andreas en als president van de Sint Vincentiusvereniging. Op 23 november 1920 werd hij lid van die vereniging en werd in 1938 benoemd tot vice-president. Vanaf 1942 was hij president.
In 1925 breidde Paul Peters het areaal aan grond uit door aankoop van een perceel bouwland en een perceel weiland in het Broek, kadastraal Groessen en Loo sectie A 189 en 190. Op 19 september 1969 overleed Paul Peters, waarna de boedel volgens testamentaire beschikking werd toegewezen aan

WWW.GHN.NL

zijn weduwe.

Gebroeders Peters

Bij boedelscheiding in 1970 verkreeg Cornelia Maria Johanna Geuyen, zonder beroep wonende te Groessen, Heiliglandsestraat 6, weduwe van Paulus Wilhelmus Hendrikus Peters, de eigendom van al het onroerend goed, dat zij meteen daarna overdeed aan twee zoons, te weten Albertus Franciscus Maria Peters, landbouwer, geboren 31 mei 1929, en Gerardus Bernardus Maria Peters, landbouwer, geboren 15 augustus 1936. Beiden waren ongehuwd en wonende aan de Heiliglandsestraat 6.

De onderscheidene transacties vermelden een gedeeltelijke monumentenstatus als bedoeld bij artikel 10 van de monumentenwet, geregistreerd te Arnhem 21 december 1966. In feite betrof dat het voor- en achterhuis van de boerderij te Groessen aan de Heiliglandsestraat 6, kadastraal Groessen en Loo B 441, welk bij de vaststelling van het register van beschermde monumenten het eigendom was van Paulus Wilhelmus Hendrikus Peters.

Op de boerderij woonden de weduwe Peters-Geuyen, de twee genoemde broers en hun ongehuwde zuster Paulien (Paulina Theresia Maria), geboren 25 september 1926. Cornelia M.J. Peters-Geuyen overleed op 19 oktober 1980. Gerard Peters overleed te Groessen op 22 augustus 1992, zijn broer Bertus achterlatend als zijn erfgenaam. Laatstgenoemde verkocht in 1994 de boerderij, bestaande uit woonhuis met schuren, erf, bouwland, weiland en tuin, ter grootte van omtrent 21 hectaren, aan de gemeente Duiven. Op een gereserveerde bouwkavel van de verkochte boerderij zette Bertus Peters aan de Heiliglandsestraat een bungalow voor hem en zijn zuster, genummerd Heiliglandsestraat 4b, waar beiden nog wonen.

Gemeente Duiven

In het kader van nieuwbouw tussen de Heiliglandsestraat, de spoorlijn Zevenaar-Arnhem en het al gerealiseerde industrieterrein 't Holland had de gemeente Duiven er belang bij om de landerijen van Bertus Peters te verwerven. De monumentenstatus

voor het woonhuis maakte het evenwel niet gemakkelijk om er een passende bestemming aan te geven. Op 16 mei 1994 nam de gemeenteraad van Duiven het besluit het huisperceel te verkopen.

De "Werkgroep Boerderijen" van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo had al op 27 januari 1993 een inventarisatie gemaakt van het pand Heiliglandsestraat 6 te Groessen. Het woonhuis wordt daarin gedateerd omtrent 1800 te zijn gebouwd, dat rond 1829 door brand werd verwoest en toen weer herbouwd. Een bakinrichting bestond tot circa 1930. Het woonhuis was met riet bedekt en begroeid met klimop tot het dakgedeelte. Rond het woongedeelte bevond zich een ijzeren hekwerk, terwijl op de hoek van het woonhuis een grote boom stond, zijnde een witte acacia van ongeveer 120 jaar oud.

Ondanks het besluit tot verkoop slaagde de gemeente er niet in een koper te vinden die kon c.q. wilde voldoen aan de eisen van de monumentenwet. Dat lukte uiteindelijk in 2006. Kopers werden Gerrit Johan Peer en zijn echtgenote, wonende te Duiven. Desondanks bleken de voorwaarden tot restauratie zodanig dat het tot najaar 2009 duurde, vooraleer aan het werk kon worden begonnen.

Bronnen:
Protokollen van het Ambt Liemers, Protokollen van het Richterambt Herwen en Aerdt, Archief Gemeente Duiven, Gemeente Westervoort, Gemeente Herwen en Aerdt, Oud Archief Zevenaar en Archief R.K. Parochie Oud-Zevenaar (met dank aan Gerard van Hunen te Zevenaar), Archief St. Vincentiusvereniging Groessen (met dank aan Kees Willemsen te Groessen), Notarieel Archief, Registraties kadastrale gemeente Groessen en Loo, Diverse registers DTB en BS, Grafopschriften.
W. Zondervan, *Excerpten Volontaire Protocollen Zevenaar en de Liemers*.
Andreas Dederich, *Annalen der Stadt Emmerich, 1867*.
Everhard Wassenberg, *Embrica*, übersetzt von Rudolf Reis, 1984.
A.W.A. Bruins, *Atlas van het Ambt Liemers*, 1999.
Kadastrale Atlas Gelderland 1832, Duiven, Groessen en 't Loo, 2006.
Inventarisatieformulier Boerderijen 1993 (Historische Kring Duiven-Groessen-Loo)

F. Staring, Zevenaar

WWW.GRIN.COM

Pioniers der geschiedenis van de Liemers (2)

Arnold (Nol) Tinneveld, onderwijzer, gemeenteraadslid en heemkundige (1907-1977)

Inleiding
Kan Arnold Tinneveld een 'pionier van de Liemerse geschiedenis' worden genoemd? Op die vraag proberen wij in onderstaand artikel een antwoord te geven. Hiermee sluiten we tegelijk aan bij een eerder in 'Driepas' nr. 1 van maart 2010 verschenen artikel over Antoon van Dalen die in veel opzichten vanuit dezelfde achtergrond opereerde. Zowel Toon van Dalen als Nol Tinneveld waren schoolmeester en het actiefst in de periode na de Tweede Wereldoorlog. Evenals Van Dalen gebruikte ook Tinneveld een plaatselijke krant, De Liemers, uitgegeven door drukkerij Leonards in Didam, om heemkundige artikelen te plaatsen. Maar Tinneveld ging een stap verder en plaatste met enige regelmaat opiniërende stukjes in deze krant waarin hij de plaatselijke politiek op de hak nam. Niet alleen hierin verschilde hij met Van Dalen, ook zijn inspanningen op het gebied van de amateur-archeologie waren bij Van Dalen niet aanwezig. Van enige samenwerking op het terrein van heemkundig onderzoek is overigens nooit sprake geweest. Voor hun heemkundige (Van Dalen en Tinneveld) en archeologische inspanningen (Tinneveld) ontvingen beiden de Turmac-Liemersprijs; Van Dalen in 1970 en Tinneveld vier jaar later.

Voorgeschiedenis
Arnold (Nol) Tinneveld werd op 2 september 1907 geboren te Sterkade, als eerste kind van Theodorus Tinneveld (1876-1949) en Rika Wilhelmina Kraus (1886-1959). Het gezin bestond uit 10 kinderen. Nol Tinneveld trouwde op 24 mei 1945 in Didam met Do Bouwmans (1902-1977). Uit dit huwelijk werden geen kinderen geboren. Nol Tinneveld overleed op 21-08-1977 te Elten.

Op vijfjarige leeftijd keerde Nol Tinneveld met zijn ouders terug uit het Duitse Ruhrgebied, naar het Oost-Gelderse Didam, toen een kleine gemeente met nog geen 5000 inwoners. Zijn vader, van origine koopman, was naar dit gebied getrokken omdat men daar meer verdiende en er meer werk was. Aan deze vorm van arbeidsmigratie was met de naderende crisis van de Eerste Wereldoorlog een plotseling einde gekomen. In Didam begonnen zijn hardwerkende ouders een klein boerenbedrijf, waar de handel in kleinvee af en toe voor extra inkomsten zorgde. Dat was bittere noodzaak want Nol maakte als oudste kind langzamerhand deel uit van een gezin van tien kinderen, waarvan de laatste in 1922 werd geboren.
In datzelfde jaar vertrok Nol naar de onderwijzersopleiding, waar hij eerst de zogenaamde normaallessen, voor leerlingen vanaf 14 jaar, in Terborg volgde. Hierna volgde een meer praktische opleiding. In 1926 slaagde hij voor het onderwijzersexamen in Arnhem. Tien jaar later kwam hij in het bezit van de akte van hoofdonderwijzer en kreeg aan het begin van de jaren dertig een vaste aanstelling in Nieuw-Dijk, dezelfde school die hij op 15 jarige leeftijd had verlaten. Hier leerde hij ook zijn vrouw, Do Bouwmans, kennen met wie hij op 24 mei 1945 in het huwelijk zou treden.

Naast het dagelijkse lesgeven had hij tijd voor het schrijven van stukjes in het weekblad 'De Liemers', waar hij onder het pseudoniem 'Tijl' plaatselijke kwesties op de korrel nam. Vermoedelijk ontwikkelde hij als redacteur veel interesse voor de gemeentepolitiek, ondanks het feit dat hij in zijn verslaggeving liet doorschemeren dat hij zich flink kon ergeren aan het oeverloos geleuter van de raadsleden; de oplage leed hier niet onder, integendeel. Naast zijn onderwijsfunctie en raadslidmaatschap, besteedde hij ook tijd aan het plaatselijk verenigingsleven en was hij actief op het terrein van zijn eigen beroepsgroep, als secretaris van de r.k. Onderwijzers Vereniging of KOV, afdeling Zevenaar.
In 1958 stelde hij zich kandidaat voor de gemeenteraadsverkiezingen van Didam, met de 'Lijst Tinneveld'. Het was een gouden greep, want meer dan een kwart van de toenmalige kiesgerechtigden

WWW.SHTC.NL

bracht hier zijn stem op uit. Tinneveld werd vrijwel direct benoemd tot wethouder en loco-burgemeester. Zijn onafhankelijkheid, hij had immers een betaalde baan in het onderwijs, maakte hem erg populair, want hij kon zich hierdoor, geheel belangeloos, wijden aan de gemeentepolitiek, een houding die niet voor alle raadsleden opging. Voeg hier zijn integriteit, politieke durf én het feit dat hij als vooruitstrevend katholiek de conservatieve dorpspolitiek durfde aan te pakken, dan verklaart dit zijn populariteit.
De combinatie van onderwijzer en wethouder oefende hij ruim 10 jaar uit. In 1974 motiveerde Tinneveld zijn plotselinge vertrek als wethouder met de beëindiging van zijn lidmaatschap van de plaatselijke afdeling van de Katholieke Volkspartij (KVP):... 'de KVP-afdeling Didam bestaat slechts op papier, (...) doet niets en wordt slechts misbruikt voor verkiezingsdoeleinden (...) van een normale democratische organisatie is géén sprake'. Tegen deze dorpspolitiek wilde hij niet meer opboksen. In een later verschenen verzamelwerk over Tinneveld is dan ook ten onrechte vermeld dat Tinneveld om 'gezondheidsredenen' zou zijn opgestapt alhoewel zijn leeftijd, Tinneveld was toen 67 jaar, zeker een rol zal hebben gespeeld.

Plaatselijke en regionale historische activiteiten

De grote betrokkenheid van Nol Tinneveld met zijn woonplaats en woonomgeving, is mede af te leiden uit zijn gedrevenheid voor de plaatselijke- en regionale historie. Naast de ordening en zorg voor vele stukken van het plaatselijk archief, zorgde hij ook voor onderdak voor particulier materiaal in het Rijksarchief te Arnhem, zoals dat over de familie Van Nispen van Sevenaer. Grote belangstelling toonde hij ook voor archeologische voorwerpen, zoals artefacten. Veel toevallige opgravingen en vondsten werden dan ook vaak naar Tinneveld gebracht om te vragen wat het voorstelde. Zijn woning herbergde langzamerhand een bijzondere archeologische collectie en zijn grootste wens was dan ook dit in een streekmuseum onder te brengen. Zijn echtgenote had als eens opgemerkt: 'Nol is gekker met de potjes dan met mij'. Vanaf 1948 had hij al concrete plannen klaar liggen voor zo'n regionaal museum, maar zoals zo vaak bleef de realisatie hiervan uit tot 1981, vier jaar na zijn overlijden. In de buurgemeente Zevenaar kwam toen het Liemers Museum van de grond en hierin kreeg de archeologische collectie van Nol Tinneveld een ereplaats in de 'Tinneveldkamer'.
Naast het verzamelen van archeologisch materiaal, was Nol ook gebeid geraakt door het archiefmateriaal van Didam en van 'zijn streek' de Liemers. Als redacteur van de krant 'De Liemers' schreef hij hierover ook vele korte verhalen of stukjes over uiteenlopende lokale en regionale onderwerpen; bijdragen die in enkele gevallen soms werden gebundeld, een manier die de Westervoortse onderwijzer A. G. van Dalen eveneens toepaste. Naast onderwerpen als 'havezaten' of volksverhalen, waaronder zelfs sprookjes, onderzocht Tinneveld ook de veld- of perceelsnamen. Hij was niet te beroerd om de gesprekken op bandrecorder of de gevoelige plaat vast te laten leggen. Door deze wijze van archivering in 'naamgeving' kwam hij veel te weten over het gewone, dagelijkse leven in Didam en omgeving. Later zijn veel van deze notities bij de afdeling Volkskunde van het Meertensinstituut te Amsterdam beland, een instelling waar Tinneveld een aantal malen naar toe is gegaan met vragen en opmerkingen over zijn onderzoek naar plaatselijke volksverhalen. In ieder geval vond de toenmalige directeur en romanschrijver J.J. Voskuil in zijn waarnemingen en beschrijvingen over 'Het Bureau', zoals het Meertensinstituut ook wel werd genoemd, het voldoende om ook Tinneveld hierin te laten figureren onder het pseudoniem 'Van den Kasteele'. Tinneveld was geen onderzoeker, maar een verzamelaar en heemkundige. Dankzij de grote hoeveelheid kennis die hij hieraan ontleende, kon hij in 1949 een belangrijke bijdrage leveren aan de dissertatie van F.W.G. Pijls, toen leraar aan de middelbare landbouwschool in Didam. Hij leverde gegevens aan voor een zeer gedetailleerde bodemkaart over deze gemeente. Een kleine vier jaar later volgde onder zijn redactie een andere bijzondere uitgave, die bestond uit zeer uiteenlopende bijdragen over diverse onderwerpen betreffende de Liemers. Het

Diverse werken van de hand van A. Tinneveld.

boek werd uitgegeven ter gelegenheid van de 80ste verjaardag van de Twentse industrieel Jan Herman van Heek (1873-1957), die evenals Tinneveld grote interesse toonde voor zijn woonomgeving en zijn geliefkoosde bezit, Huis Bergh. Een aantal jaren hierna kwam ook de organisatie tot bevordering van culturele grenscontacten, 'Liemers-Niederrhein', van de grond, waar Tinneveld mee sympathiseerde. Dit initiatief was onder andere afkomstig van de zoon van Jan Herman van Heek, Jan Herman Alexander (1920-2004), die voor de Nederlandse

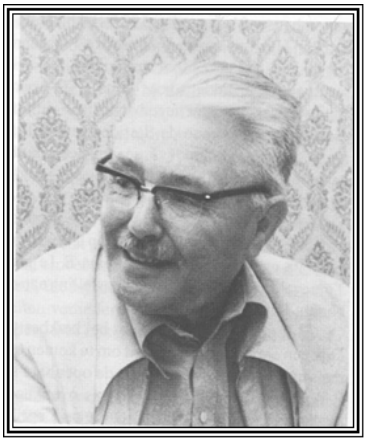
WWW.GMLIM.NL

afdeling de initiatiefnemer was.
Een belangrijke mijlpaal bereikte hij in 1973, toen hij samen met dr. D.P. Blok een publicatie realiseerde op het gebied van de toponymie of 'naamkunde'over Didamse veld-en perceelsnamen, met een bijdrage over de nederzettingsgeschiedenis van Didam. Voor al deze inspanningen kreeg hij een jaar later een regionale onderscheiding: de Turmac-Liemersprijs met als motivatie dat Tinneveld 'als onderwijzer en wethouder naast een groot aantal functies in verenigingen en stichtingen, al dan niet van culturele aard, hebben hem niet kunnen weerhouden zijn onbaatzuchtige geschiedvorsing ten dienste van de streek voort te zetten'. Aan het leven van Nol Tinneveld en Do Bouwmans kwam in augustus 1977 een plotseling einde, toen zij in Elten een auto-ongeluk kregen.
Als pionier van de Liemerse geschiedenis past Tinneveld zeker in het rijtje van de al eerder beschreven Antoon van Dalen. Het waren allebei schoolmeesters met een grote interesse voor de plaatselijke en regionale heemkunde, maar verder ging het niet. Zo zagen zij geen kans om ontwikkelingen in een groter geheel te plaatsen, waardoor dergelijke ontwikkelingen dan ook vaak geïsoleerd en zonder verband op de lezer overkomen met het risico dat er een verkeerd beeld kan ontstaan. Op het materiële vlak heeft hij pionierswerk verricht, zoals het initiatief om een Liemers Museum, maar dan wel voor de gehele Liemers, op te richten. Tinneveld hanteerde hiervoor historisch-geografische criteria met de Rijn, Oude IJssel en IJssel als grens en was alleen niet duidelijk over de gemeente Gendringen, waar Ulft, gelegen aan deze zijde van de Oude IJssel, zeker toebehoorde. Daarnaast zou hij geen genoegen hebben genomen met een hoofdrol voor slechts drie of vier gemeenten die de 'de regio Liemers' vormden, zoals tegenwoordig vaak het geval is. Ook de zorg voor een goede conservering van archiefstukken was een prima zet van Tinneveld in een tijd waarin hier nauwelijks belangstelling voor was.
De plaatselijke nalatenschap en voorbeeldfunctie van Nol Tinneveld leidde er toe dat een door de Didamse oudheidkundige vereniging (OVD) georganiseerde verkiezing in 2006 met als titel wie wordt 'Didammer van de eeuw?', door Nol Tinneveld met glans werd gewonnen.

Literatuur:
F.W.G. Pijls, *De bodemkartering van Nederland. Een gedetailleerde bodemkartering van de gemeente Didam (deel I) en bijlagen (deel II)*.('s-Gravenhage 1948). Verslag Landbouwkundig Onderzoek No. 54.1
A. Tinneveld (red.) e.a., *De Liemers. Gedenkboek dr. J.H. van Heek bij zijn tachtigste verjaardag, 20 oct. 1953* (Didam 1953)
A. Tinneveld, m.m.v. dr. D.P. Blok, *Toponymie van Didam* (Amsterdam 1973). Uitgave in de serie Bijdragen en Mededelingen van de Commissie voor Naamkunde en Nederzettingsgeschiedenis van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen te Amsterdam.
J. Thoben en J. Mombarg, *De Liemers van Nol Tinneveld. Historische aantekeningen* (Nijmegen 1984)
J.J. Voskuil, *Het Bureau*, deel 1 t/m 6, (Amsterdam/ Utrecht 1996-2000)
B. Janssen e.a. *Onder de rook van Turmac. De betekenis van de Turmac Sigarettenfabriek voor Zevenaar en de Liemers* (Doesburg 2005) 198-200
R. Faber, 'Jan Herman Alexander van Heek, 1920-2004, kasteelheer', in: *Biografisch Woordenboek Gelderland, deel 6*. (Hilversum 2007) 55-59
W.H. Nijhof, *Kunst, katoen en kastelen*. J.H. van Heek 1873-1957 (Zwolle 2008)
J.B. Smit, 'Dr. Jan Herman van Heek, textielfabrikant, kunstbeschermer en tekenaar (1873-1957) en Jan Herman Alexander van Heek (1920-2004), kasteelheer', in: *Jaarboek van de Oudheidkundige Vereniging Didam* (2010) nr. 25, 141-149, jubileumuitgave
J.B. Smit, 'A.G. van Dalen, onderwijzer en heemkundige (1902-1987)', in: *Driepas, verenigingsblad van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo*, jg. 27 nr.1 (2010) 4-7

Collecties:
-Arnhem, Stichting Historische Boerderijenonderzoek (SHBO), fotocollectie Tinneveld (boerderijen Didam en omgeving)
-Zevenaar, Liemers Museum, Archeologische collectie 'Tinneveldkamer'
-Nijmegen, Katholiek Documentatiecentrum Nijmegen (KDC), correspondentie 'KVP-afdeling Didam'.
-Arnhem, Gelders Archief, inventaris-Tinneveld (verzameling schriftjes met aantekeningen)
-Parochie-archief Nieuw Dijk, correspondentie 4 december 1949 (met dank aan dhr. J. Beursken, Didam)

Dr. J.B. Smit, Didam

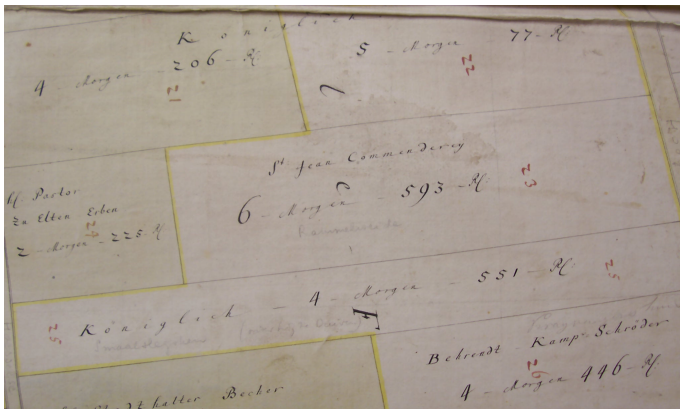

WWW.SCHIL.NL

Jaarprogramma

donderdag 16 september 2010
Cultureel centrum Het Eiland, aanvang 20.00 uur

Lezing door de heer **F.Tesser** uit Duiven, "*De Duitse Orde en de Johannieter Orde, in verband met de Commanderij van St-Jan te Arnhem*". De Commanderij bezat al in de 17e eeuw gronden in Duiven Groessen en Loo.

Ook de Rammelweide (Driepas 2-2009) was een bezit van St. Jean Commenderey
Zie Ambtsatlas 1735 Oud Archief Zevenaar.

donderdag 14 oktober 2010
Cultureel centrum Het Eiland, aanvang 20.00 uur

Een genealogische speurtocht naar families uit ons werkgebied door de werkgroep Genealogie aangevuld met bidprentjes en foto's van verwante families.

Ook zullen we in het kader van het komende symposium laten zien welke mogelijkheden we kunnen gebruiken tussen genealogische en historische gegevens in het door ons gebruikte computerprogramma Hazadata.

vrijdag 19 november 2010,
Raadszaal, Gemeentehuis, aanvang 13.30 uur

Symposium:
Kan een lokale historische vereniging zonder genealogie?

Voor de 5e maal wordt er een symposium georganiseerd, bij gemis aan een landelijk thema zoals voorgaande jaren het geval was is er nu gekozen voor een thema dat aansluit bij de doelstelling van onze Historische Kring.

De volgende sprekers worden door ons uitgenodigd:

Hr. R. van Drie, *CBG Den Haag*

Dr. F. van Kan, *Gelders Archief Arnhem*

Hr. J. Diebrink, *Hazadata*

Het beloofd wederom een boeiend symposium te worden met een thema dat onze leden maar zeker ook de verenigingen van het Historische Verband in de Liemers zal aanspreken.

Lichtenberg-prijs voor Dick Jonker

Oud voorzitter en lid van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo, Dick Jonker heeft zaterdag 22 mei, in de raadszaal van het gemeentehuis, de burgemeester Lichtenberg-prijs ontvangen. De prijs werd uitgereikt door oud burgemeester en naamgever van de prijs Fons Lichtenberg. Aan de prijs is een oorkonde en een geldbedrag van 250 euro verbonden. De Lichtenberg-prijs wordt jaarlijks uitgereikt aan een plaatselijke instelling, persoon of groep die zich bijzonder heeft onderscheiden op maatschappelijk, cultureel of sportief terrein.
Dick Jonker ontvangt de prijs voor zijn jarenlange inzet, als lid en voorzitter van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo en als voorzitter van de gemeentelijke commissie cultuur-historische waarden, voor het behoud van het cultuur-historische erfgoed in de gemeente Duiven.
Mede dankzij hem is een aantal monumenten bewaard gebleven. De jury van de Burgemeester Lichtenbergprijs roemt de "bijzonder positieve, kritische en constructieve rol", die Jonker hierbij heeft vervuld.

WWW.SHCGM.NL

Oorlogsherinneringen van de familie Spaan

'Vrijdag 's morgens om vier uur vielen de Duitsers Duiven binnen. Ik weet het nog precies, want ik was zaterdag jarig', weet Joep Spaan. De drie broers Jan, Henk en Joep zitten gezamenlijk rond te de tafel om hun herinneringen aan een roerige tijd op te halen.

Tien mei 1940 was een prachtige zomerse dag. Op de hoek van de Rijksweg, Lombokstraat bij de boerderij van de familie Spaan lag een grote kazemat. De kinderen uit de buurt speelden er verstoppertje. Een jaar eerder waren de bomen rond die kazemat gerooid, zodat er goed zicht was op 'de Plak'. Om de inval van de Duitsers te bemoeilijken waren de bomen langs de weg op die 10e mei met dynamiet opgeblazen, met de bedoeling de weg te versperren. Ze vielen echter de verkeerde kant op! Bovendien kwamen de Duitsers lopend. Vader Spaan was die ochtend de koeien aan het melken. Door het lawaai dat hij hoorde, kwam hij op de fiets weer naar huis. Onderweg stuitte hij op een Duitse patrouille. Een van die Duitsers hield hem aan en brulde 'Fahrrad haben'. En zo was hij zijn fiets kwijt. Later heeft hij die gelukkig weer terug gekregen.

'Fahrrad haben'

Met de komst van de Duitsers veranderde er weinig in het landelijke Duiven. Het gewone leven hernam zijn gang. Wel moesten de kinderen Spaan afstand houden. Ze mochten niets terugzeggen, als ze werden aangesproken. Pas in 1943 kwam de oorlog dichterbij. Jan herinnert zich nog dat er bij Nijland in het Broek zoeklichten werden geplaatst. 'De militair die daarvoor verantwoordelijk was, zat tegenover ons in de boerderij in de bongerd'. Tijdens de slag om Arnhem in september 1944 veranderde de omgang met de Duitsers. Er werden soldaten ingekwartierd bij de familie Spaan. In het Instituut Geubels - het huidige politiebureau – zaten SS'ers (SchutzStaffel). Op de boerderij van Spaan werd gekaart. Henk weet nog dat zijn moeder aan de SS'ers vroeg of hun moeder het had goedgevonden, dat ze zich bij de SS hadden aangemeld. 'We moesten sowieso, maar bij de SS had je het stukken beter', was het antwoord.

De familie Spaan in 1948. Staand v.l.n.r. Miep, Joep, Dora, Jan, Fia. Henk. Zittend vader en moeder met in hun midden Theo voor de boerderij op de Lombokstraat. Let op de hefboom van de waterput. In 1948 was er nog geen stromend water.

In de bongerd werden koeien geslacht en in de keuken in porties gesneden voor het front in Arnhem. Ze stoofden het vlees met zilveruitjes. 'Dat was best wel lekker en we aten ons buikje rond', weet Joep. 'De Duitsers waren gek op uien en reuzel. De koks gingen heel normaal met ons om. Ze pikten ook niets om te koken, maar vroegen het eerst. De kok van de keukenwagen heette Chris Reisen maar noemde zich Frans van der Lubbe, naar de communistische Nederlander die de "Reichstag" in Berlijn in brand zou hebben gestoken. Hij was een boerenzoon uit een plaatsje bij Ulm. In Afrika was hij een paar tenen kwijtgeraakt en daarom was hij nu kok. Mijn moeder vroeg zich af hoe hij weer thuis zou moeten komen, omdat Ulm in die tijd wel erg ver weg leek!'

De boerderij van de familie Spaan.

De tanks die aangeschoten waren door Piats (soort bazooka) kwamen 's middags terug van het front. Dan werden de lijken eruit gehaald. 'Wij stonden dan te kijken en vonden het wel mooi, want dan

Duitse tank

www.sig.nl

waren er weer een paar Duitsers dood. Je vond dat helemaal niet erg', zegt Jan. 'Jongens kom eerst eten', riep moeder, want we hadden zelfs geen tijd om te eten. De lijken ging achter op een wagen terug richting Arnhem. Waar nu de Chinees zit op de Rijksweg, was een kerkhof. De gewonden gingen naar instituut Geubbels'.

's Morgens was er appèl in de straat. Dan moesten er zo'n dertig man aantreden. Als kinderen liepen wij er dan tussendoor om ze te tellen. Toen ze 's avonds terugkwamen, waren het er nog maar zeventien. Dan hadden we schik. Er was een jongen bij van een jaar of zestien. Hij was heel fanatiek. 'We zullen ze wel krijgen', riep hij. Maar 's avonds kwam hij niet meer terug. Hoe verschrikkelijk dat was, besefte je niet. Het was heel gewoon'.

'Een van de soldaten haalde met een soort bestelwagentje de gewonden op uit Arnhem. In de bak had hij een vat liggen. Met een slangetje liet hij vocht in een fles lopen. Dat dronk hij op. Wij dachten dat het water was. Eenmaal terug ging hij in het stro liggen slapen. Mijn moeder had medelijden met hem en gaf hem warme melk te drinken. Maar hij was natuurlijk dronken van de Schnaps. Vader en moeder kregen ruzie, omdat moeder de fles had leeggegoten. Toen ze er met de soldaat over praatten, zei hij dat hij de gewonden niet kon ophalen zonder gedronken te hebben'.

'Om acht uur was het Sperrzeit, dan mochten we niet meer naar buiten. We zijn in die tijd nooit bang geweest. We gingen niet meer naar school. Elke dag gebeurde er wel wat. Sensatie!
Op een keer stonden we buiten te kijken naar Engelse vliegtuigen. De rest van de familie zat al in de schuilkelder. Vader en moeder waren kwaad. 'In de schuilkelder', riepen ze. Toen volgde er een enorme dreun en was een bom in het klooster ingeslagen'.

Op 17 november 1944 moest de familie Spaan, vader, moeder, vier broers en drie zussen Duiven verlaten omdat de gemeente Duiven tot Sperrgebiet was verklaard. De veiligheid van de burgers was in gevaar.
Na de verloren slag om Arnhem waren er in Duiven altijd nog Duitse soldaten actief. Geregeld kwamen er schietende Engelse jachtvliegtuigen over. De Duitsers waren daar niet zo bang voor, omdat zij ze konden zien aankomen. Anders was het met de granaten die vanuit Angeren en Doornenburg vanaf half oktober op Duiven werden afgevuurd. 'Daar waren ze doodsbang voor', weet Henk. 'Met granaatinslagen zijn verschillende mensen in Duiven maar vooral in Groessen omgekomen. Als het stil was kon je de kanonnen aan de overkant van de Rijn horen afgaan. Aan het geluid kon je vaststellen of ze dichtbij zouden terecht komen. Bij zo'n aanval moesten wij naar de schuilkelder die vader in de bongerd had gebouwd. 's Nachts sliepen wij meestal in de kelder onder het huis. Als plaats voor de evacuatie van de gemeente Duiven was de gemeente Wisch aan gewezen met in hoofdzaak de plaatsen Varsseveld en Sinderen. Wij zijn in eerste instantie geëvacueerd naar Didam, waar een zus van mijn moeder een boerderij had. Mijn oom heeft ons op zaterdag november met de lange kar en paard opgehaald. 's Morgens hadden we met de handkar onze buren Anna en Dina Wacki naar Zevenaar gebracht. Dagen daarvoor had mijn vader al de varkens en de twee koeien naar Didam gebracht. Het hoogst noodzakelijke werd meegenomen en ook onze handkar ging volgeladen mee. Die werd met een touw aan de lange kar gebonden, zodat we niet hoefden te trekken. Maar het grootste gedeelte van onze bezittingen moest worden achtergelaten. Al lopend vertrokken wij naar Didam. Het was die zaterdag slecht weer. Bij het ziekenhuis in Zevenaar

Ziekenhuis Zevenaar (Bron: www.geheugenvannederland.nl)

kregen wij allemaal een stuk brood en een stuk worst. De worst heb ik aan onze hond opgevoerd. Wij bleven drie weken in Didam tot we bericht kregen dat wij daar niet mochten blijven. Van het distributiebureau in Didam kregen we geen bonkaarten meer. Ik weet mij nog heel goed te herinneren dat moeder dit vertelde aan vader. Wij waren net naar Duiven geweest om een kar weit (tarwe) te halen. Je kon niet zonder die bonkaarten. Een paar dagen daarvoor kregen we bericht van oom Hendrik (een jongere broer van vader) dat zij in Varsseveld onderdak voor ons hadden. De verstandhouding met de familie in Didam was er niet beter opgeworden. Zeven kinderen meer in huis die allemaal lawaai maakten, kon mijn oom slecht verdragen. Hij was ook een Pietje Precies. Er lag nog geen strootje verkeerd. Half in paniek is mijn vader om half vier 's middags op de fiets naar Varsseveld vertrokken. Gelukkig had mijn vader een 'Ausweis', omdat hij doodgraver was en de watergangen (sloten) uitmaaide. Met een 'Ausweis' werd je niet opgepakt om tewerkgesteld te worden. Vader kwam aan in Varsseveld waar hij weg noch steg kende. In het donker – vanwege de verduistering – was hij aan het zoeken. Inmiddels was het 'Sperrzeit' en

WWW.SHG.NL

werd hij verschillende malen door de Duitsers aangehouden. Mijn oom was geëvacueerd achter bij de bossen in Sinderen en dus moeilijk te vinden. Mijn opa en tantes schrokken zich dood toen vader 's avonds tegen negenen op de stoep stond.

Bij de familie **Suselbeek** – de buren van mijn oom - zouden ze ook evacués krijgen. Maar die waren er

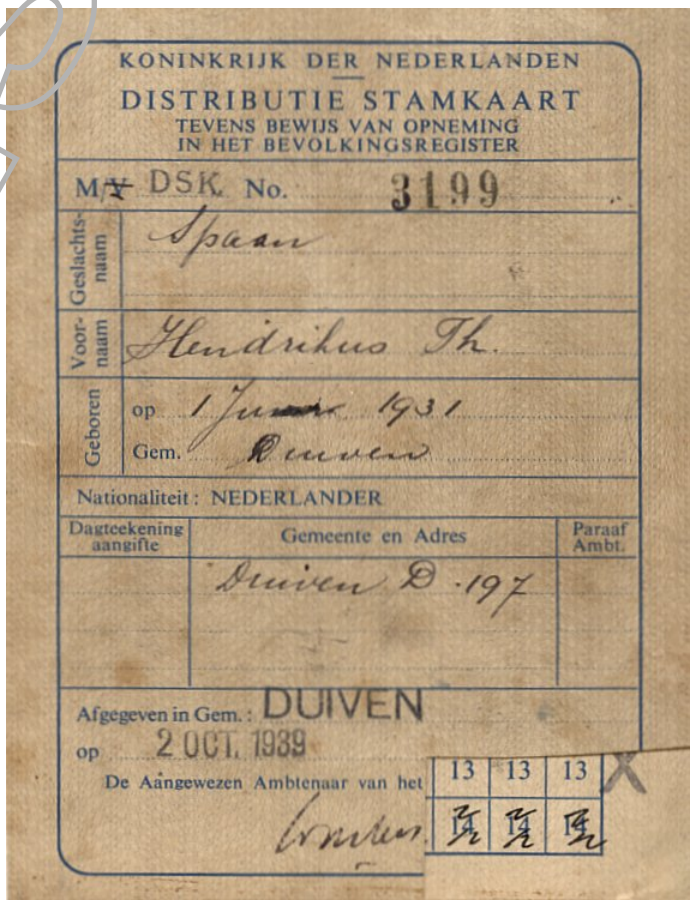
Boerderij van de familie Suselbeek.

nog niet. Mijn vader en oom overlegden met hen. Bij het evacuatie bureau in café 'Het Kempke' in Varsseveld heeft vader ons tijdelijk onderkomen samen met meneer Suselbeek geregeld.

Op een maandag in december gingen we op weg. Maar eerst werd in Didam een van onze varkens geslacht en ingezouten. De kuip met het gezouten varken werd onder de kar gebonden en meegenomen. Het beddengoed en kleding werden op de kar geladen en ook het spek, de worsten en een paar zakken meel. Moeder kon boven op de kar zitten. Maar het was erg koud en guur weer zodat zij na Doetinchem toch maar is gaan lopen. Als kinderen moesten wij de handkar sturen en trekken. Het trekken viel nogal mee, omdat we de kar met een touw aan de lange kar vastgebonden hadden. We hadden geen idee hoe ver het was. In onze beleving kwam geen eind aan de tocht. In Sinderen werden wij bij 'de boer' - zoals wij meneer Suselbeek mochten noemen - ontvangen met bekers warme melk. Wij werden ondergebracht in een grote schuur. Het washok werd ons onderkomen en de varkenshokken onze slaapplaats. Terwijl wij melk dronken in de keuken, zetten onze ouders met hulp van het gezin van 'de boer', de familie den Balvert (zus van vader), de familie van oom Hendrik en onze opa de bedden in elkaar en vulden de strozakken (tiek). De eerste nachten was zo'n bed erg hard, maar later sliep het beter.

'De vrouw van Suselbeek was gehandicapt door een beroerte. Riek was de dochter van 26. Ze was getrouwd met Dolf Bussink. Zoon Hendrik - bruur genoemd - was 21. De knecht heette Geurt. Op de boerderij waren twaalf melkkoeien, wat varkens en kleinvee. Ook had Suselbeek een timmerbedrijf met een grote werkplaats. Ze waren protestant, maar gingen niet naar de kerk. De familie was erg principieel. Je mocht niet vloeken, als ze het hoorden, moesten we voor straf de volgende morgen in Varsseveld naar de mis. Dat was 45 minuten lopen! Ze aten nooit iets zonder het met ons te delen. De eerste weken kregen wij het warme middageten van de gaarkeuken. Die zat in de melkfabriek van Varsseveld. Bij toerbeurt ging een van de boeren uit de buurt dat met kar en paard ophalen voor meer dan tien geëvacueerde gezinnen. Het was niet bepaald afwisselend, hoofdzakelijk wortelen, knolraap en zuurkool en dan begon het weer van vooraf aan. Een enkele keer boerenkool uit Groessen. Ook kregen wij vaak havermoutpap. Die vond ik (Henk) heel lekker'.

Op een dag werden wij verrast met bruine bonensoep. Ik heb er niet erg veel van gegeten omdat ik het niet zo lekker vond. Mijn vader en Jan hadden er zich te goed aangedaan. Bij een boer in de buurt werd er die dag koren gedorst, waar ook evacués behulpzaam waren. Al vroeg in de namiddag moest het dorsen worden gestaakt, omdat iedereen moest overgeven en zich erg beroerd voelde. Vader en Jan

KONINKRIJK DER NEDERLANDEN

DISTRIBUTIE STAMKAART

TEVENS BEWIJS VAN OPNEMING IN HET BEVOLKINGSREGISTER

M ~~V~~ DSK No. 3199

Geslachtsnaam: Spaan

Voornaam: Hendrikus Th.

Geboren: op 1 Juni 1931

Gem. Doetinchem

Nationaliteit: NEDERLANDER

Dagteekening aangifte	Gemeente en Adres	Paraaf Ambt.
	Duiven D 197	

Afgegeven in Gem.: DUIVEN

op 2 OCT. 1939

De Aangewezen Ambtenaar van het

13	13	13

Distributie stamkaart van Hendrik Spaan. Uitgegeven op 2 oktober 1939. Duiven D 197 (Lombokstraat 2).

WWW.STICHTING

waren echt ziek. Het bleek dat de soep gemaakt was van bonenpiksel. Dat zijn bonen die bij het dorsen stuk zijn geslagen. De bonen waren beschimmeld. Nog diezelfde avond kwam 'de boer' om te zeggen dat moeder zelf maar eten moest koken. Aardappelen waren er voldoende en spek en worst hadden mijn ouders genoeg. Als het nodig was zouden ze wel een varken slachten. Sindsdien heeft moeder altijd ons vertrouwde eten gekookt.

Aan de broodbonnen hadden wij niet genoeg. Daarom bracht 'de boer' geregeld een mud rogge naar de bakker in Westendorp. Een keer per week haalden we zo'n 5 ponder roggebrood. Westendorp lag vier kilometer verderop. We liepen door het bos. Als er sneeuw lag en het vroor of regende, was dat was best een flinke opgave want het brood werd steeds zwaarder.

Vader kon zich wel vinden op de boerderij en was de hele dag bezig. Hij kon goed overweg met Suselbeek en Geurt. Vader en Jan hebben lopend de twee koeien in Didam opgehaald. 'Tussen Zeddam en Etten wilden we bij een boerderij de koeien uit een sloot water gegeven', vertelt Jan. 'De boer zag ons staan en vroeg waar we vandaan kwamen en waar we naartoe gingen. We moesten de koeien achter het huis in een schuur vastbinden en liepen mee naar binnen. De knecht haalde een paar armen hooi en water voor de koeien en legde een paardendeken over ze heen voor de kou. In de keuken kregen we twee sneeën eigengebakken wittebrood met gekookte ham. Mijn vader kreeg er surrogaat koffie bij en ik warme melk. Ik houd niet van melk, maar die boterhammen waren het lekkerste eten dat ik ooit gehad heb! Na een half uurtje zijn we toen weer verdergegaan. Het was al donker toen we aankwamen. Een koe werd bij ons gestald worden en de andere bij een boer in de buurt'.

'Vader hielp bij het melken, voeren en mesten', herinnert Henk zich. 'Overdag was er altijd wel werk

D 32 [illegible]079
Spaan--
Johannes Hendrikus Remigius-
1 October 1928
Duiven Gld
NEDERLANDER
kuinder(o)
22 SEP. 1943
DUIVEN

Persoonsbewijs van Jan Spaan. Uitgegeven op het evacuatie adres in de gemeente Wisch. Ondertekend door de NSB burgemeester Herman Kranen.

op het land of in het bos dat grensde aan de boerderij. Suselbeek was daar ook voor een deel eigenaar van. De boeren in de buurt vroegen vader ook veel. Hoe alles financieel geregeld was, weet ik niet. Daar werd in het bijzijn van ons nooit over gesproken.

Elke dag moesten we de grote schuur en de paardenstal vegen. We maakten aanmaakhout met een bosje stro voor de kachel en sneden tabak. De mensen uit de omgeving kwamen hun zelfgeteelde tabaksbladeren brengen die gesneden werd in pruim-, rooktabak of shag. De tabaksbladeren werden van de nerven ontdaan, bevochtigd en in kokers geperst. Daarna werd de geperste tabak met de beitels van een blokschaaf gesneden. De beitels slepen we op een wetsteen. Een paar maal per week waren we daar druk mee. Ook gingen wij zogenaamd jagen in het bos met pijl en boog. We probeerden roedels reeën op te sporen. Vaak konden wij ze op een paar meter benaderen. Suselbeek had dit niet graag. Wij moesten die dieren met rust laten'.

'Als dertien-, veertienjarige hadden we eenmaal in de twee weken godsdienstles in het kerkje naast het evacuatiebureau. Pastoor Schoenaker uit Groessen of kapelaan de Lange uit Duiven gaf les. Bij mijn weten, waren wij de enigen uit Duiven. Wel waren kinderen uit Groessen en Loo. Ik herinner me van Zweers, Keultjes, Tilleman, Berentsen, Kloppenburg, Reinders, Meier, Maarsen en Derksen. Ieder zondag gingen wij in Varsseveld naar de kerk. De protestanten hadden hun kerk beschikbaar gesteld. De missen waren om zeven en tien uur. Als het slecht weer was, was Suselbeek al vroeg uit de veren om ons met paard en dresseerkar (klein wagentje) naar de mis van zeven uur in Varsseveld te rijden. Daar wachtte hij buiten bij het paard tot de mis uit was en bracht ons weer naar huis'.

'De berichten dat we bevrijd zouden worden werden steeds luider. Het wiel van onze handkar was niet best, de naafbus was stuk en mijn broer Joep en ik brachten het voor reparatie naar een smid in Sinderen. Toen Jan zestien werd, moest zich eigenlijk bij de Organisation Todt (Duitse bouwmaatschappij in Nazi Duitsland) melden om tewerkgesteld te worden. Jan mocht zich dus niet veel in het openbaar vertonen. Enkele dagen voor de bevrijding van 31 maart kregen vader en Jan de oproep zich te melden in Varsseveld voor het bouwen van wegversperringen tegen de oprukkende geallieerden. Ze zijn maar één dag gegaan. De angst was groot. Moeder heeft die dag veel gebeden voor een behouden terugkeer en wij waren die dag ook erg stil. Een steen viel van ons hart toen ze allebei weer gezond terug kwamen. Er gingen van allerlei geruchten. Volgens 'bruur' konden de Canadezen al dichtbij zijn. Daarom ging hij niet meer over de grens werken'.

WWW.SSGW.NL

De handkar van de familie Spaan voor deze foto na vele jaren in 2010 van de hooizolder gehaald en in elkaar gezet. Links Joep, Jan, Theo en Henk. (© Marcel Bongers)

'Het wiel van de handkar was nog bij de smid in Sinderen. Als wij weg zouden moeten, hadden we geen vervoer. Op vrijdagmiddag 30 maart gingen Joep en ik wel even door een bosweg naar Sinderen om het op te halen. Onderweg hadden zich al op meer plaatsen Duitsers in schutterspulties ingegraven. Bij de smid stond een Engelse gevechtswagen naast de smederij. Verderop stonden een grote groep Canadese soldaten met auto's. Bij het woonhuis van de smid stonden de 'Tommies' op wacht. Ook in de smederij waren er een tiental aanwezig. De smid gaf ons het wiel mee wij pendelend ermee naar huis. Op het land en ook bij de boerderijen was het wel erg stil. Weer thuis gekomen vertelden wij trots dat we al Tommies hadden gezien. Het was nu nog een kwestie van uren, dan zouden ze wel door het bos komen. Maar dat gebeurde die dag niet. Wij hebben die middag en avond de hele tijd de bosrand afgekeken, maar er kwamen alleen nog Duitsers helemaal overstuur te voorschijn. Mijn oom Hendrik moest die middag - met zijn twee zoontjes van zes en zeven jaar- zo nodig berkentakken uit het bos halen om bezems te maken. Nu bekeken, is dat onbegrijpelijk'.

'Zaterdag 31 maart - de verjaardag van vader - hebben wij bij de Suselbeeks in de kelder geslapen. In de vroege ochtend zagen wij de Engelse tanks uit het bos komen. We waren erg bang wat er zou gebeuren. Een colonne van tanks en andere gevechtswagens stopte bij ons in de straat. Ongeveer driehonderd meter voor onze boerderij lag de spoorlijn Terborg - Varsseveld. Tussen de spoorrails hadden zich 's nacht Duitsers ingegraven. Een gevechtswagen reed een paar maal voor onze boerderij heen en weer. Plotseling werd er flink geschoten op alles wat bewoog. Achter de spoorlijn werd een boerderij en verderop een hooiberg door vlammenwerpers in brand geschoten. Om de beurt mochten wij uit de kelder en in de gang over de grond kruipen om in de voorkamer achter de gordijnen even te kijken. Plots hield het schieten op en kwam er een gevechtswagen aanrijden tot voor onze boerderij. Er sprong een Tommie af. Hij liep door het weiland naar de spoorlijn en heeft een poosje tegen de Duitse soldaten staan praten. Daarna ging hij weer terug. Even later ging een boer die aan de spoorlijn woonde, met de Duitsers praten. Toen

www.stic.nl

kwamen de Duitsers tevoorschijn en gaven zich over. De boer die met de Duitse soldaten sprak was een Duitser die in de dertiger jaren Nederlander was geworden door het huwelijk met een boerendochter. Ik vond het wel dapper, maar achteraf heeft hij zich waarschijnlijk meer zorgen gemaakt over zijn boerderij die ook in vlammen zou kunnen opgaan'.

'Een eindje verderop in de straat hadden de Canadezen een paar munitiekisten van hun wagen gegooid. Bruur en onze Jan wilden die kisten ophalen. Daar kwamen ze al snel van terug, omdat zij werden beschoten. Later in de avond is er nog flink geschoten richting Terborg en Westendorp. Die nacht hebben we weer in ons eigen bed geslapen. We waren bevrijd! Nadat Duiven op tweede Paasdag ook was bevrijd, is vader samen met ome Hent Reuling later in de week naar Duiven gefietst om de ravage die was aangericht op te nemen. De volgende dag was hij weer terug, omdat de beschieting op Arnhem zou beginnen'.

'De week erop zijn vader en broer Jan naar Duiven vertrokken om voorbereidend werk te doen voor onze terugkeer. Op 23 april 1945 zijn we weer teruggekeerd in Duiven. Het staat me nog helder voor de geest, dat mijn vader eerst de hond liet drinken van het water uit de put, voordat wij het mochten drinken. De hond bleef gezond, dus het water was niet besmet. Wij waren gelukkig weer allemaal thuis'.
'Rest ons nog grote waardering uit te spreken voor de familie Suselbeek die ons op een voorbeeldige wijze onderdak en hulp hebben verleend. Wij hebben over en weer tot op heden altijd een contact gehouden alsof het familie was. Dat heeft de familie Suselbeek altijd zeer op prijs gesteld'.

Bron: ego document van Henk Spaan en interview

K. van den Brink, Duiven.

Verenigingsnieuws

Activiteiten

11 maart 2010
Tijdens de jaarvergadering hebben we afscheid genomen van onze secretaris, Herman Degen. De voorzitter bedankte hem, met een boekenbon en bloemen voor zijn vrouw, voor zijn inzet de afgelopen jaren.
Na de pauze werd er door de werkgroep beeld en geluid een selectie foto's getoond afkomstig uit de ontvangen foto's van de Duiven- en Westervoortpost. De foto's gingen over de periode 1986 t/m 1998.

15 april 2010
Naar aanleiding van zijn lezing gehouden tijdens het symposium in 2008 kwam dhr. Knipschild nog een keer vertellen over het werk van de missionarissen in Mongolie en de bijzondere rol hierbij van de uit Duiven afkomstige Theodoor Rutjes. Na de pauze werden de stamboom en de verschillende familierelaties van Theodoor Rutjes behandeld. Tijdens de lezingen was er ruim tijd voor vraag en antwoord.

29 mei 2010
Struintocht naar het verdronken dorp Leuven. Onder leiding van Erik Laurentzen hebben we met 18 personen een bezoek gebracht aan het gebied waar eerder het dorp Leuven heeft gelegen. Het werd een interessante en boeiende tocht.

Bestuur

Al langere tijd was het bestuur op zoek naar een persoon die het secretariaat met hand en spandiensten zou kunnen ondersteunen. Deze persoon heeft zich inmiddels gemeld. Na het vertrek van Herman Degen als secretaris heeft Kees van de Brink aangegeven de functie van secretaris te willen vervullen. Hij wordt hierbij ondersteund door Tonny Peer-Stark.

Secretariaat

Om kosten te besparen voor het versturen van brieven en/of facturen, vragen wij u indien u een e-mailadres heeft dit aan ons door te geven.
U kunt uw e-mailadres doorgeven aan secretariaat@hkdgl.nl

Penningmeester

Enige weken geleden hebben alle leden en abonnees een brief gekregen met daarin het verzoek om de Historische Kring te machtigen tot het innen van de contributie middels een éénmalige incasso. We hebben nog niet alle brieven terug gekregen en willen dan ook een ieder vragen om dit alsnog te doen.

Werkgroepen

Er zijn door de werkgroepen twee (foto)lezingen verzorgd. Als eerste was er, naar aanleiding van de vertoonde foto's na de jaarvergadering, een lezing tijdens de

www.smichen.nl

paasbrunch van de K.B.O. afdeling Groessen in zaal Gieling. Hier werd een kleinere selectie van dezelfde foto's getoond.

De tweede lezing, waarbij gebruik werd gemaakt van dezelfde selectie foto's, is op woensdagmiddag 23 juni gegeven voor de leden van de Zonnebloem afdeling Duiven. Een tweetal mensen heeft aangegeven nog foto's voor de Historische Kring te hebben.

Op 1 juli heeft de werkgroep Beeld & geluid medewerking verleend aan het "Pruuvement" in Westervoort. Tijdens het "Pruuvement" kwamen de leden van Ondernemend Westervoort en MKB-Duiven samen bij huize Vredenburg in Westervoort. Tijdens dit samenzijn worden er diverse hapjes bereidt, deze kunnen dan door de leden, onder het genot van een goed glas, genuttigd worden. Dit jaar was voor het eerst MKB-Duiven uitgenodigd. In navolging van vorig jaar, toen de Historische Kring Westervoort een aantal oude foto's had laten zien, is de Historische Kring benaderd om een fotopresentatie te verzorgen van Duivense bedrijven. Diverse leden van MKB-Duiven herkenden zich op de foto's.

Basisschool "de Timp" uit Duiven vierde dit voorjaar haar 25 jarig bestaan. Voor de feestavond, eind mei, heeft de Historische kring een aantal foto's geleverd.

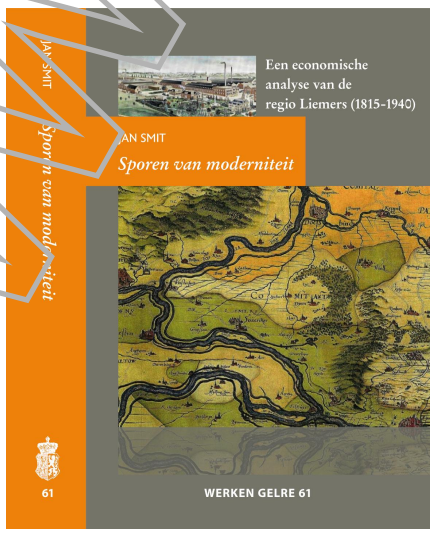
Schenkingen

Foto's
Van dhr. T. Verstappen hebben we via de mail een aantal gescande foto's gekregen. Het gaat hierbij om foto's van koninginnedag (1976), carnavalsoptocht (1978) en de processie (1978).

Boeken

Aan de bibliotheek zijn de volgende titels toegevoegd:

Sporen van moderniteit
Een economische analyse van de regio Liemers (1815-1940)
De Oost-Gelderse regio de Liemers wordt begrensd door de Rijn, IJssel, de oude IJssel en de grens met Duitsland en omvatte tot midden jaren tachtig tien gemeenten: Angerlo, Bergh, Didam, Duiven, Gendringen, Herwen en Aerdt, Pannerden, Wehl, Westervoort en Zevenaar. De streek wordt meestal geportretteerd als een ouderwetse, achtergebleven samenleving waar de economische modernisering maar langzaam doordrong. Dat dit beeld niet klopt, blijkt uit het onderzoek van Jan Smit naar de economische ontwikkeling van de regio vanaf het begin van de negentiende eeuw tot 1940.
Om de mate van moderniteit vast te stellen, heeft Smit de volgende indicatoren onderzocht: de demografische ontwikkeling, de geografische situering, de beroepsstructuur, de armenzorg en de inkomensverdeling. Op basis hiervan beschrijft hij de feitelijke economische ontwikkeling op regionaal en gemeentelijk niveau. In tegenstelling tot wat vaak wordt gedacht, is de traditionele katholieke elite geen remmende factor geweest in het moderniseringsproces.

Retake Arnhem Bridge
Een beschrijving van dit boek kunt u elders in deze Driepas lezen.

Lathumse oorlogsherinneringen van de Meester
door Age Visser
Oorlogsherinneringen van de voormalig onderwijzer van Lathum, Age Visser. Meester Age Visser heeft zijn herinneringen, met uitzondering van zijn dagboekaantekeningen, na de oorlog aan het papier toevertrouwd. Deze aantekeningen zijn door de schrijvers verwerkt in dit boekje.

Ledennieuws

We verwelkomen als lid van de Historische Kring Duiven-Groessen-Loo:

Mevr. Manintveld, Duiven
Dhr. J. Thomassen, Duiven
Dhr. A.H.J. Roelofs, Arnhem
Dhr. T. van Beersum, Duiven
Mevr. S. Angevare, uit Didam
Mevr. T. Peer-Stark, uit Duiven
Dhr. H. Th. Spaan, uit Duiven
Dhr. L. Merz, uit Duiven
Dhr. T. Keultjes, uit Zevenaar
Dhr. H. van der Steege, uit Duiven

Drie leden hebben aangegeven hun lidmaatschap m.i.v. dit jaar te willen beëindigen.

Website

De afgelopen maanden is er hard gewerkt aan de website. Uiterlijk is er niet veel gewijzigd maar achter de schermen is er een heleboel veranderd. Met deze veranderingen wordt het makkelijker om op de actualiteit in te springen. Het is mogelijk om meer interactie met onze leden en bezoekers van de site te krijgen. Denkt u hierbij aan het commentaar geven bij foto's. Verder kan de website door meerdere personen gevuld worden. Na de zomer willen we dan ook een aantal van dit soort zaken verder uitwerken.

WWW.HKDUIVEN.NL

WWW.SMIC.NL

Vivare

Vivare zorgt voor wijken met toekomstwaarde door duurzaam nieuw te bouwen en te renoveren.

Vestiging Duiven
Visserlaan 1
Postbus 5399
6802 EJ Arnhem
Tel (0316) 25 14 01
Fax (0316) 25 14 06
duiven@vivare.nl

TNT Post
Port betaald

Indien onbestelbaar retour: eilandplein 302, 6922 ER Duiven

Wij stellen aan u voor

Het zal u niet zijn ontgaan dat de avondvierdaagse dit jaar voor de 25e keer werd gehouden. Reden dan ook om hier even bij stil te staan.

In 1986 werd de eerste Duivense wandelvierdaagse gehouden. De jaren daarvoor deden de wandelaars uit Duiven mee aan de avondvierdaagse in Zevenaar. Doordat het aantal deelnemers, vooral vanuit de scholen, te groot werd en dit de nodige problemen met zich meebracht, heeft een aantal Duivenaren besloten zelf een avondvierdaagse te organiseren. Er werd contact gezocht met de Nederlandse Wandelbond en op dinsdag 3 juni was de eerste wandelavond een feit. In de Duiven Post schreef Burgemeester Kemme hierover
"*De Zevenaarse avondvierdaagse is al jaren ook in onze gemeente een begrip. Er werd altijd volop aan deelgenomen door oude inwoners, jong en oud.*
Daarom denk ik dat het een goed idee was van de plaatselijke Wandelsportvereniging De Berken om in Duiven een wandelfestijn te organiseren. Want met name het vervoer van de vele jeugdige deelnemers was toch altijd wel een probleem. Bovendien is de gemeente Duiven zo langzamerhand groot genoeg voor een eigen avondvierdaagse.
De initiatiefnemers hebben er geen gras over laten groeien: de eerste avondvierdaagse staat al voor de deur. Voor dit soort voortvarendheid heb ik altijd veel waardering. Ik verwacht dat het een succes zal worden en hoop dat het de start zal zijn van een lange reeks wandelfeesten in de komende jaren."

Er werd de eerste jaren gestart bij de Thuvineschool, "Elke avond aan de kant van de grote speelplaats". De finishplaats was ook iedere avond bij de Thuvineschool alleen de laatste avond vond de finish plaats op het Remigiusplein. Aan de eerste vierdaagse werd door 1.255 lopers deelgenomen. Helaas, voor de lopers, viel de laatste avond van de vierdaagse letterlijk en figuurlijk in het water.

De jaren daarop nam het aantal deelnemers geleidelijk toe van 1.400 in 1988 en 2.120 in 1994 tot 3.056 in 2005 (de 20e keer) het record tot nu toe. Ook dit jaar zijn er een kleine 3.000 wandelaars aan hun 5, 10 of 15 kilometers begonnen. De startplaats is verplaatst, sinds begin jaren negentig wordt er gestart en gefinisht op het Eilandplein.
Zonder de hulp van alle vrijwilligers zou de avondvierdaase niet kunnen bestaan.

T. Kooy, Duiven.

